Ціна 35 центів

Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ XIII | СІЧЕНЬ — 1963 — JANUARY | Ч. 100

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

М. Дальний: Сто чисел 1

Семен Журахович: Синій вечір 2

Ірина Жиленко: Грудневе 3

*** Кров молоді за Україну 4

М. Верес: Крути 5

Іван Помазан: Собака 6

Іван Дзюба: "Перший розум наш..." 7

Олексій Коновал: Десь там шумить Ніяґара 9

Григорій Коваль: Віхола 11

Микола Вінграновський: Ходімо в сад... 11

О. Кобець: "Говорить лише поле" 12

Прот. М. Овчаренко: Про "церковну ідеологію" 15

Володимир Сосюра: Срібний вершник 16

Микола Битинський: Фільм "Тарас Бульба" 17

Патріот: Лист до Центрального Комітету 20

М. Листопад: Леґенди про Івана Сірка 22

Листи до Редакції, з життя молоді, тощо.

ТОРОНТО | НЬЮ-ЙОРК

МОЛОДА УКРАЇНА

видає

Центральний Комітет Об'єднання Демократичної Української Молоді

Голова ЦК — Є. ФЕДОРЕНКО

Редагує Колегія.

Адміністратор — В. ПАВЛЮК

Умови передплати в Канаді: На півроку $2.00, на один рік $3.50. В США і інших країнах — $4.00 річно.

Ціна окремого числа 35 центів.

MOLODA UKRAINA
(Young Ukraine).
A Ukrainian Monthly Magazine. Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association.

President: E. FEDORENKO

Subscription in Canada for 6 months $2.00, one year $3.50. Single issue 35 ¢.

MOLODA UKRAINA,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:
Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:
"Rada"
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.), Argentina.

В Англії:
Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

У Франції:
Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France
K-to: Paris CC 11.087.11

НАШІ ВТРАТИ

ПОМЕР ПРОФ. І. КАБАЧКІВ

2 грудня 1962 помер в одному з ньюйоркських шпиталів після довгої недуги Іван Максимович Кабачків, один із членів державної верхівки Української Народньої Республіки з рр. 1917-21. Покійний був визначним економістом і правником, державним контролером УНР від самого початку її існування, був членом Української Центральної Ради та одним із будівничих відродженої української держави після вибуху революції в 1917 році. Помер на 89-му році життя. Від 1920 року знаходився на еміграції. Був доцентом Високого Педагогічного Інституту в Празі, потім професором Українського Вільного Університету. Написав багато наукових творів з ділянки економії, фіскальної політики та бюджетознавства. Був одним з найкращих фахівців цих справ та втішався загальною пошаною як учений і людина надзвичайно скромна і мила. Був дійсним членом УВАН.

ПОМЕР Д-Р ЛЕВ ГАНКЕВИЧ

14 грудня 1962 року в Нью-Йорку, на 82-му році життя, відійшов у вічність сл. п. д-р Лев Ганкевич, кол. заступник голови й діючий голова Української Національної Ради і представник урядy ЗУНР у Львові, голова Союзу Українських Адвокатів, член Управи Адвокатської Палати у Львові, визначний український правник і блискучий оборонець у протиукраїнських політичних процесах. Д-р Л. Ганкевич був довголітнім провідником Української Соц.-Дем. Партії та видатним українським політичним і громадським діячем.

МОЛОДЕЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ НЬЮ-ЙОРКУ ПІДГОТОВЛЯЮТЬ КРУТЯСЬКУ АКАДЕМІЮ

Координаційна Комісія Молодечих Організацій при Комітеті Об'єднаних Американсько-Українських Організацій міста Нью-Йорку - Відділ УККА, на нараді 20 листопада, почали підготовку до вшанування 45-ої річниці геройського бою Студентського куреня під Крутами. Координаційну Комісію створено після академії в січні 1957 р. До Координаційної Комісії вступили такі молодечі організації: "Зарево", "Ліга Української Католицької Молоді", "Ліга Молоді Північної Америки", "МУН", "ОДУМ", "Пласт", "СУМА", "Т-во Української Православної Молоді", "ТУСМ ім. М. Міхновського", "УСК". За час існування Координаційної Комісії відбувалися часті засідання для тіснішої співпраці молодечих організацій Нью-Йорку, влаштовувано щорік Академії Крут і два Фестивалі Молоді із мистецькими імпрезами та спортовими змаганнями.

На згаданій вище нараді рішено відбути Академію Крут в неділю, 3-го лютого, в залі Джуніор Гай Скул при Евені "Б" між 4 і 6 вулицями в Нью-Йорку. Про дальші точніші подробиці цієї академії громадянство дізнається із дальших повідомлень. Проситься всі українські організації Нью-Йорку здержатися в тому часі від різного роду імпрез, щоб гідно, спільно з молоддю, вшанувати героїчний чин Крутянців.

В. Гайдук

Ч и т а й т е! Передплачуйте!
П о ш и р ю й т е!
"М О Л О Д У У К Р А Ї Н У"

Розуміючи виховне значення сатири у товариському житті,
ЕКЗЕКУТИВА СОЮЗУ УКРАЇНОК КАНАДИ проголосила
КОНКУРС НА САТИРИЧНИЙ ТВІР

Предметом Конкурсу є сценка-одноактівка з сучасного побуту, із злободенною тематикою. Побажано було б, щоб кількість осіб не була надто численна і декорації відповідали нашим спромогам. — Учасниками Конкурсу можуть бути всі талановиті люди, що вміють спостерігати.

Нагороди Конкурсу: — перша 100 дол., друга 75 дол., третя 50 дол.

Нагороджені й відзначені твори призначені для виключного використання Відділів СУА.

РЕЧЕНЕЦЬ КОНКУРСУ: 30 КВІТНЯ 1963 р.

Твори розгляне мистецьке жюрі у складі: **Ніна Лужницька, Іванна Савицька і Лідія Бурачинська.**

Твори підписувати псевдонімом, подаючи в окремій, запечатаній коверті, справжнє прізвище автора. Надсилати на адресу Централі СУА, 4936 N. 13-та вул., Філядельфія 41, Па., — з допискою: "КОНКУРС САТИРИ"

ЕКЗЕКУТИВА СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

СТО ЧИСЕЛ

Випускаючи перше число "Молодої України", тодішня редакція оптимістично писала: "...Ідея видавати наш журнал виникла з насущної потреби мати бодай одну молодечу українську газету... редаґовану так, щоб у ній були не тільки випадкові передруки або неграмотні "оригінали", але справді цікаві для молоді матеріяли з усіх ділянок життя, з усіх частин широкого світу, з думками не лише позиченими, а й власними".

У десятому числі журналу було поміщене "Слово до молодих авторів", в якому редакція, жаліючись на брак матеріялів від молоді, все ще висловлювала віру в те, що "Молода Україна" таки стане "рупором українського молодого покоління".

Даючи сьогодні до рук читачів соте число "Молодої України", редакція з жалем мусить ствердити, що надії основників ОДУМ-у й одумівського органу не здійснились і досі. З нашої й не нашої вини, в "Молодій Україні" було досі більше передруків, ніж оригінальних творів, більше позичених, ніж власних думок. За довгих дванадцять років "Молода Україна" рупором українського молодого покоління не стала, як не став ним, зрештою, жоден інший журнал чи часопис.

Тому, відзначаючи сьогодні наш скромний ювілей, не бажаємо писати про наші успіхи й не хочемо висловлювати більше ніяких сподівань. Хочемо, натомість, ще раз звернутись до молодих і старших авторів, які поділяють наші позиції, з проханням — допомогти нам зробити "Молоду Україну" такою, якою вона бажала й мусіла б бути.

Які ж це позиції? В чому вони полягають?

Вважаємо, що кожне покоління потребує ґрунтовної перевірки концепцій, проблем і шляхів, успадкованих від батьків. Такої перевірки потребує також сучасна українська молодь. "Молода Україна" хоче стати виразником цих намагань. Свідоміша частина української молоді ніколи не цуралась обов'язків, накладених на неї історією. Передусім завдяки посвяті тієї молоді, наша нація зробила за останні 50 років величезний крок уперед, закріпивши за собою ряд важливих здобутків. Проте, політично, Україна все ще поневолена, що загрозливо стримує й культурно-економічний розвиток нашого народу. Цей факт накладає й на сучасну українську молодь, а в тому числі й на "Молоду Україну", низку складних завдань та обов'язків, що їх не має молодь щасливіших народів. Щоб ці завдання та обов'язки виконати, щоб залишити по собі незатертий слід в історії, нашій молоді треба з'ясувати ті ідеали, з якими вона вирушає в життя, як теж перевірити шляхи, якими вона наміряється йти.

У минулому наша молодь часто йшла за модними тоді антирелігійними гаслами. Релігію вважалося шкідливим антинауковим пережитком, а церкву — послушним знаряддям чужонаціональних панівних верств. Відкидаючи релігійний абсолют, наші попередники шукали абсолютних і вічних правд у змінному суспільно-політичному житті й через те легко піддавалися всяким зловісним тоталітаризмам.

Ми вважаємо, що сучасна українська молодь не сміє повторити тієї трагічної помилки. Глибока й особисто передумана релігійність мусить стати основою життя та вчинків нашої молоді. Християнська церква мусить залишитися одною з найважливіших наших національних інституцій. Християнство дало світові поняття свободи й цінности кожної одиниці. На християнських традиціях виросла сучасна наука й демократія. Людство щойно тепер дозріває до сприйняття самої суті науки Христа, позбуваючись поступово первісного фанатизму та формальної обрядовщини. "Молода Україна" бажає цей процес прискорити, вважаючи, що тільки толерантне ставлення до всіх віроісповідань і до принципу свободи совісти кожної одиниці є в інтересах всієї української нації та кожної української людини зокрема.

Утративши свою провідну верству, наша молодь у минулому часто переціновала вагу політичних ідеологій. Їй здавалося, що сама віра в якусь ідеологію може заступити конкретне знання державного будівництва, що перемога якоїсь ідеології в світі автоматично принесе свободу й для України. З цих причин, наша молодь кидалась від ідеології до ідеології, випробувавши по черзі лібералізм, соціялізм, комунізм і фашизм. Такий догматичний підхід до ідеологій часто робив з наших молодих людей більших "-істів", ніж українців, унеможливлюючи національну єдність і загрожуючи постійною громадянською війною.

Ураховуючи цей гіркий досвід, ми вважаємо, що наша молодь мусить навчитися ставити національні інтереси вище ідеологій. Ідеології, які протиставляться демократичним методам організації суспільства, взагалі не повинні мати підтримки української молоді. У передових країнах Заходу політичні ідеології постійно модифікуються, служать людині, а не людина їм. Життя підказує, що подібний підхід до ідеологій мусимо засвоїти, нарешті, й собі.

Партійний фанатизм і міжпартійна ворожнеча були, мабуть, найбільшим нашим ворогом у дотеперішній боротьбі за визволення української нації й української людини. Партійний фанатизм і міжпартійну ворожнечу у нас досі плекають навіть серед дітей та юнацтва. Ми

не маємо вільних державних шкіл, радіо, кіна, театру, армії, де наша молодь могла б набути всенаціональне, а не тільки партійне виховання. Тому ми вважали й досі вважаємо, що дати здорове національне виховання і зрівноважити згубні групові впливи можуть у наших обставинах тільки сильні, незалежні, надпартійні молодечі організації. Тільки в таких організаціях наша молодь з різних середовищ зможе знайомитися, вільно передискутовувати спірні проблеми, набирати довір'я до себе і плекати глибоке почуття національної єдности та солідарности. Тільки з таких молодечих надпартійних організацій зможуть вийти національні і партійні провідники, які завжди зуміють знайти спільну мову і спільну дію. Ті наші прихильники, як не розуміють цієї підставової інстини, більше нам шкодять, ніж помагають.

Зворот до демократичних форм політичного життя відбувається серед молоді майже всіх народів на наших очах. Єдиним позитивним наслідком тоталітарних режимів лишиться, мабуть, те, що вони мимохіть привернули віру у вартість демократичних свобід, що їх так легко було відкинено кільканадцять років тому. Виразником цього звороту серед української молоді бажала й бажає бути "Молода Україна".

Ми свідомі того, що успішна збройна боротьба за політичне визволення нашої нації можлива лише в Україні й лише при зриві всіх народів СССР та при сприятливих міжнародніх обставинах. Тому ми часто легковажим емігрантські "академії", віча й демонстрації, якими в нас намагаються заступити цю боротьбу. Проте, ми свідомі й того, що поїзд історії не чекає на тих, що спізнилися. Як писав колись сл. п. Олег Ольжич — "держава не твориться в будуччині, держава будується нині!" Боротьба за впливи української людини, за її невпинний ріст і максимальний самовияв, за її вартісний вклад в українську і світову культуру, за її вплив на мудру стратегію оборони перед комуністичною загрозою, така боротьба можлива й конечна вже сьогодні і всюди, а в першу чергу тут, де існують для цього кращі умови. І втікати від такої боротьби не сміють навіть ті, що вже не мріють вертатися у вільну Україну, бо тікати від неї — це втікати від себе самого.

Проти всякого тоталітаризму, проти забріханої, плиткої пропаґанди, проти пониження людини, проти фанатизму, заскорузлости думки й провінціялізму; за сильну індивідуальність, за науковий об'єктивізм, за здоровий, природний, недогматичний націоналізм, за вольову, розумну й динамічну демократію, за синтезу найкращих плодів українського і вселюдського духа, за єдність різних — це теми, що їх "Молода Україна" бажала б бачити на своїх сторінках поруч із глибокою аналізою кожночасної політичної ситуації, поруч із цікавими літературними творами, поруч із свіжими репортажами й статтями з усіх ділянок людської творчости.

Усіх, хто поділяє ці наші думки, ще раз запрошуємо до співпраці.

Натомість тих, які вважають, що всі проблеми нашої молоді у вільному світі звелись сьогодні до вивчення української абетки та до участи в розпродажі "базарних" квитків, запитуємо: скажіть щиро, панове, чи не думаєте ви, що наша пісня відспівана? Бо ми, виправляючи здебільша "неграмотні оригінали", не мали часу самі над цим як слід задуматись.

Семен ЖУРАХОВИЧ

СИНІЙ ВЕЧІР

Оповідання

У березні вечоріє довго-довго. За вікном синій глибокий пухнастий сніг. І видно високу сосну, що верховіттям рветься в небо. Навколо прозора синява, тільки сосна чітко виписана чорною тушшю.

Ольга сиділа на вузенькій канапі, підібгавши ноги, і дивилась на синій вечір.

Десь за рогом прогуркотів трамвай. З коридору почулися кроки — це сусідка пішла до кухні. І знову тиша. Знову мовчазні стіни.

Коли горить світло, стіни щось говорять. Корінцями книжок. Дніпровською аквареллю. Засушеною дубовою гілочкою в розписаному квітами глечику. А зараз у кімнаті темно, і стіни мовчать, вони теж дивляться на синій вечір за вікном.

Не чула, як грюкнули вхідні двері.

— Олю, до вас! — гукнула з коридору сусідка.

До кімнати, не стукаючи, вбігла Діна.

— Чого ти сидиш потемки? Замріялась? — голосно сказала вона, засміялась і ввімкнула світло.

Ольга кліпнула віями, потім глянула на Діну великими сірими очима і мало не проказала: "Ти розбила синій вечір".

— Що з тобою? Киснеш чи нездужаєш? — весело спитала Діна.

Вона зняла високу шапку і поклала на стіл. Розстебнула пальто з пухнастим коміром і кинула на спинку стільця. Була невисока, ставна, з трохи заважкими грудьми.

— Чого ти мовчиш?

Діна зазирнула в дзеркало, розпатлала жовті пасма на скронях, потім теж сіла на канапу, підігнувши міцні, стрункі, залляті шовковим глянцем ноги.

Від неї пахло снігом, морозним повітрям. Кругляве обличчя зарум'янилося на холоді. Круглі

жовтуваті очі в чорних віях дивилися збуджено, з веселим нетерпінням.

— Ой, Олю, яка в мене новина! — вигукнула Діна і сплеснула рожевими долонями. — Я одержала листа! Але від кого, від кого? — ніколи не вгадаєш... Від Левицького. Пам'ятаєш, я тобі розповідала. Минув цілий місяць, я вже почала забувати і кавказькі дороги, і всіх, хто там був. А сьогодні лист! — Дінині губи розкрилися жаркою посмішкою. — Дивовижний лист, Олю. Прочитати? Скажи, прочитати?

Ольга завагалась:

— Не знаю... Сама вирішуй.

— Я тобі розповідала, пам'ятаєш? Він був такий мовчазний, брови стирчать, галстук набік. — Діна засміялась. — І раптом лист! Я тобі прочитаю. Мені самій приємно ще раз прочитати. — Вона розкрила сумочку і стала перебирати руками папірці, хусточки, різний дріб'язок. — Ой, де ж він? Ага, ось де... Як я злякалась! Ну, слухай, Олю.

Вона вмостилася вигідніше, схилилась головою на килим.

— "Не знаю, як до вас звернутися. Пишуть "шановна" або "дорога". А мені хочеться сказати: Добрий вечір, хороша Діно Сергіївно! Я сиджу в напівтемній кімнаті, з кожного кутка на мене дивиться тиша, і під цю тишу згадую наше з Вами коротке знайомство і нашу туристську групу. Чомусь передусім згадується день Вашого від'їзду: сонце і раптом божевільний сніг, поривчастий вітер, а потім знову сонячна година. Те саме було в мене на душі. Я так шкодував за тим, що Ви від'їжджаєте, і так радів, що познайомився з Вами. Не знаю, чому на мене таке враження справили наші, на жаль, дуже короткі розмови? Не часто зустрічаєш людину, яка розуміє тебе з одного слова, з півслова, з погляду. Інший голос мені каже: "Але ж ти її так мало знаєш". Справді, мало. Може, ви трохи не така, якою здаєтеся мені? Ви теж мене мало знаєте. Дехто називає мене відлюдним, замкненим на три замочки. А насправді я дуже люблю людей, тільки часто не можу побороти своєї внутрішньої скованости і ніяковости. Десь я читав, що такий невигойний слід на все життя лишає голодне й гірке дитинство. Мабуть, так воно і є. Але як мене мучить ця клята ніяковість. Ось лише тепер признаюсь Вам, а тоді сказати не зважився, що мені до болю в серці хотілось поцілувати на прощання Ваші очі (щоб не забула!), хотілось стиснути Вашу теплу долоню і притулити до своєї скроні. Боже, яка сантиментальність! Хто це пише? Уявіть собі, інженер-економіст, занурений в цифри, в статистичні таблиці, і до того, як Ви самі могли пересвідчитися, людина не першої молодости. Пам'ятаєте лілову гору над озером, що так вразила всіх нас? Лілова гора! Як на картинах Сар'яна. Диво природи! Отаким дивом природи є, мабуть, і автор цього листа — сантиментальний економіст. Правда?..."

— Що ти скажеш про цього диво-дивака? — спитала Діна, усміхненими очима вдивляючись у захмарене обличчя Ольги.

— Що я можу сказати? Я ж його не бачила.

— А коли б і побачила, то, напевне, не звернула б уваги. Звичайнісінький... Тільки як заговорить, мимоволі прислухаєшся. Але говорив він дуже мало. Посміхався і казав: треба берегти живі слова. І в листі про це пише. Читати далі?

Ольга знизала плечима:

— Читай.

— От саме тут він філософствує. "Багато хочеться мені сказати Вам, але є живі, напівживі і зовсім мертві слова. Живих дуже мало. Їх треба берегти, не розкидатися ними, щоб вони не втрачали душевної тонкости, щоб не мертвіли. Коли в отій торбинці під ребрами, яка зветься душею, лишаться тільки мертві та хоча б навіть напівживі слова, я стану жебраком. Але не тим жебраком, у якого нема шматка хліба. Ні, я стану ситим жебраком — це страшніше".

Діна підняла очі:

— Щось тут закручено, правда? Чого ти мовчиш? Скажи щонебудь.

— Не знаю, що тобі сказати, — глухо відповіла Ольга. Вона зіщулилась, накинула на плечі вовняну хустку. — Холодно стало... Ти кажеш, дуже мовчазний був.

— В тім то й річ! Мовчить, було, і все дивиться. Лише зрідка щось таке скаже. У листі, бачиш, цілує очі. А там не наважувався за руку взяти. — Діна соковито засміялась. — Але слухай далі. Тут знову якась філософія... "Ви скажете — все це продовження туристської лірики. А де житейська проза, товаришу інженере? Не знаю, як у Вас, а в мене все в житті складалося нелегко. От Вам і проза. Не знаю, в чому причина. Може, важкий характер, може, доля. Втім, з долею я міг би ще порозумітися, коли б не посередники поміж нею і мною. Ох, вже ці посередники! Та про все довго розповідати, і ми поговоримо колись при новій зустрічі. А я вірю, що ми зустрінемося. Правда? І тоді я Вам роз-

---

Ірина ЖИЛЕНКО

ГРУДНЕВЕ

Я стою край дороги безлистим кленом,
Простягаю долоні весні майбутній,
І тремтять мої руки — тонкі антени
Від весняних вітрів над снігами грудня.

Я чекаю. Я вся — сподівання чуда.
Розштормовує серце снігів жорстокість.
І спадає цілунком на тебе, люде,
Золотиста сльоза із мойого ока.

Розбивається. Так веселкою, дзвінко
На горячі слова, до плачу тремткі.
Вистигають, змерзаються на льодинки
Полохкі і вродливі мої думки.

Я безсила? — О, ні! Тільки сліз червонці
Позмерзались кристалами. Змерзло слово.
Я чекаю. Я вся — сподівання Сонця,
Багрянцевого Сонця людської Любови.

повім про сувору прозу (і поезію!) звичайних цифр, які вміють бути справжніми борцями. Отже, знайте, що цифри вміють розкривати справжню суть явищ і зривати маску з фальшивих людей, з кар'єристів, з любителів дутої слави."

Ольга втупила погляд у підлогу, прикусила губу. Їй було не по собі і від яскравого світла, що било у вічі, і від гучного, веселого голосу Діни, який кричуще суперечив змістові листа. "Навіщо вона мені читає? Навіщо?"

— Чого ти мовчиш, Олю? Я ж тебе питаю.

— Що питаєш? — здивовано глянула Ольга.

— О Боже! Ти заснула?.. Порадь мені, що цьому дивакові відписати? Слухай, як він закінчує: "Я хотів би зараз читати Ваш лист, і тоді — я певний цього — із темних кутків кімнати на мене дивилися б настороженими очима тиша і самотність..." Знаєш що, Олю? — Діна нахилилась до неї, поклала руку на плече. — Я завтра прийду після роботи, і ти мені допоможеш написати щось красиве, красиве. Добре?

Ольга кинула швидкий погляд на Діну і не зразу відповіла:

— Йому не треба писати красиво.

Тонкі Дінині брови стрибнули вгору:

— Чому ти так думаєш? Ти ж його не знаєш!

— Так... Чомусь подумала.

— Ні, — рішуче вимовила Діна. — Йому треба написати красиво. Я тебе прошу, Олю.

— Не вмію писати листів, — жалібно сказала Ольга. — Я нікому не пишу.

— А ми разом, разом!

Діна посиділа ще кілька хвилин, розповіла про свою сусідку по квартирі, про сестру, що кличе на свята в гості.

— Чого ти мовчиш? І чого ти така засмучена? — знову спитала вона. Але не дочекалась відповіді, поцілувала Ольгу і, прощаючись, нагадала: — То ти мені допоможеш, правда? Я прийду о сьомій...

Коли затихло цокотіння гострих каблучків, Ольга знову погасила світло і знову побачила синій — ще синіший — сніг за вікном.

З темних кутків кімнати на неї тривожними очима дивилася тиша. І в цій тиші зненацька підкралася думка, від якої серцю стало тісно в грудях. "Не Діна, не Діна — наче кричала ця думка, — а ти, ти повинна була одержати цей лист. Він просто помилився адресою, отой дивак, що береже живі слова. Дарма, що ти не була разом з ним на Кавказі, дарма, що не бачила лілової гори, яка нагадує полотна знаменитого художника. Дарма... Але цей лист повинна була одержати ти, і розмовляти з ним, і побачити його цифри, які ненавидять фальш та підлість. Він просто помилився адресою..."

Ольга заціпеніло прислухалась до цього нечутного крику.

Стіни мовчали.

І синій вечір за вікном теж мовчав.

("Україна" за жовтень 1962 р.)

КРОВ МОЛОДІ ЗА УКРАЇНУ

Шлях до звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю.

Симон Петлюра

Під ударами резолюції 1917 р. московський імперіялізм, що так міцно тримав у своїх лабетах свободолюбні народи, які входили до складу імперії московських царів Романових, зазнав смертельного удару. Народ український, звільнившись від кайданів неволі, відразу ж розпочав організозувати власну державу. Устами представників народу Українська Центральна Рада 22 січня 1918 р. проголосила: "Віднині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу."

І відразу після цього по всій Україні гордо замаяли жовтоблакитні прапори незалежної держави української. Український народ власними руками почав кувати свою долю. Українські серця наповнилися невимовною радістю. Українці відчули себе, нарешті, вільними й господарями у власній хаті своїй. Але ненадовго.

З наказу центральної московської влади партія большевиків-комуністів розпочала проти України шалену пропаґанду й доводила, що Українська Центральна Рада складається з ворогів трудящого люду, з самих поміщиків та капіталістів. Що генеральні секретарі (тобто міністри), які складають Уряд України, мовляв, і називаються генеральними, що там позасідали самі генерали. Закликалося український народ до боротьби проти посталої української державної влади. Обіцялося робітникам добре й радісне життя, а селянам — землю без викупу.

Які ж збройні сили мала Україна в момент проголошення IV Універсалу, та й чи взагалі мала їх? Підрахунку наших збройних сил у той час ще не було. Знаємо лише, що в різних губерніяльних і повітових містах і містечках були розміщені зукраїнізовані військові частини, що верталися з російського фронту. Багато солдатів із тих частин розходилося по домівках, лишався лише найсвідоміший національно елемент, однак його було небагато.

Найбільше війська було в столиці України, Києві, бо там стояло 6 піших і 1 кінний полк, разом тисяч із десять вояків. Але й серед війська велася інтенсивна комуно-большевицька пропаганда. Отже, дуже невідрадно виглядала ситуація на нашому військовому секторі на початку 1918 р.

А большевицька влада в Москві не спала, вона почала стягати своє червоне військо під наші кордони для нападу на Україну.

З цією метою зосереджує Москва одну червону армію, під командою Єґорова, в районі Курськ-Вороніж, другу, під командою Реміґова, в районі Гомель-Брянськ. Головне командування над обома цими арміями дає в руки добре пам'ятному українцям московському жандармському полковникові Муравйову.

В додаток до цього лиха, з боку Жмеринка-Козятин надходили з австро-угорського й румунського фронтів збольшевичені московські військові частини, серед яких найбільше відзначався своїми бешкетами, насильством та грабунками 2 ґвардійських корпус.

І ось на початку грудня 1917 р. згадані вище московські червоні армії Муравйова, несподівано для нас, розпочали загальний наступ на Україну. Вістка про цей наступ заскочила й сильно занепокоїла Українську Центральну Раду й Уряд. Спішно почато відправку на фронт більш-менш боєздатних військових частин.

Використовуючи свою велику чисельну перевагу, червона армія Єґорова протягом лише одного тижня, зайняла Харків і наближалася до Полтави, а армія Реміґова, за цей же час зайняла Конотіп і підходила вже до Бахмача, що міститься на прямому шляху до столиці України, Києва.

У запеклих боях на цих двох напрямках великий спротив червоним арміям ставили не тільки військові частини молодого українського війська, а й численні загони українських повстанців.

Коли стало відомо, що червоні армії ведуть наступ саме на Київ, то УЦР звернулася із закликом до української молоді, щоб ставала в ряди оборонців батьківщини. Цей заклик найперше знайшов відгук серед шкільної молоді столиці. В середніх числах січня 1918 р. відбулося масове віче українського студентства, на якому вирішено організувати Студентський курінь, взявши за основу курінь, що вже існував при УЦР. Зараз же другого дня відбулася реєстрація в будинкові УЦР, де так часто й залюбки збиралася ця молодь та слухала палких промов членів ЦРади. Ці промови глибоко западали в молоді їхні душі. Може цим і пояснюється той запал і рішучість, з якими ця молодь відгукнулася на заклик. Усіх зареєстрованих відразу ж відправджено до будинку 1-ої київської військової школи, який був порожній, бо юнаки школи вже виїхали на фронт. Командиром Студентського куреня призначено старшину Короля, а командиром 1-ої сотні старшину Омельченка, студентів Київського українського народнього університету.

Не пройшовши й двох тижнів муштри, цей Студентський курінь дістав наказ вирушити на фронт. Сотня Омельченка одержала сякий-такий військовий одяг, рушниці й по 10 набоїв до них і від'їхала в напрямку на ст. Бахмач. Друга сотня, під керівництвом самого командира куреня, лишилася в Києві й далі формувалася.

М. ВЕРЕС

КРУТИ

Зима. Студінь. Снігові тороси.
На них — червона пінь.
Спинив похід орди матросів
Палких сердець курінь.

Чорніє шлях. І сунуть лави,
І хтось уже вмира.
І, наче грім, лунає "Слава",
І кат кричить "Ура"...

Огонь... Дими... Як злива, стріли,
І цілий ряд упав;
Вони ж несли свій прапор сміло, —
Сини безстрашних лав.

А ворог сік... Вістки скорботні
Пливли, казали всім:
На смертний бій ішло три сотні,
З трьохсот — вціліло сім...

Та сніг розстав. Понад байраком
Блакить і сонце знов...
Лише в житах ростуть не маки —
Цвіте юнацька кров.

А вітер їх довкруг рік-річно
Збирає в пишний жмут,
Плете з квіток леґенду вічну
Про чин героїв Крут.

---

28 січня 1918 р. 1 сотня Студентського куреня, в складі 120 бійців, прибула на ст. Крути, де й спинилася, бо ст. Бахмач і Пліски вже були заняті червоними. На ст. Крути сотня застала понад 30 юнаків 1-ої київської школи ім Богдана Хмельницького (що в більшості теж складалася з української шкільної молоді), кілька загонів Вільного Козацтва та загін гайдамаків. Разом щось до 500 бійців. Озброєння було: рушниці, до 20 кулеметів і одна гармата.

Проти цієї невеличкої, не досить вишколеної української військової сили, большевики виставили понад 2 тисячі бійців піхоти, 600 матросів балтійської військової фльоти, гавбічну батарею та 2 справжні броневі потяги. Большевицька піхота, здебільшого, складалася з китайців, мадярів, лотишів та всіляких пройдисвітів, що відзначалися найбільшою жорстокістю.

Штаб укр. військової групи, якою командував сот. Аверкій Гончаренко, розмістився в потязі на самій станції Крути. 20 бійців студентської сотні залишено на станції для охорони штабу, а решта групи подалася на кілометр уперед, де нашвидку викопали 2 лінії окопів.

Ось що говорить сам сот. А. Гончаренко, начальник бойової лінії під Крутами, про дальший розвиток подій:

"... Студентська сотня в числі 115-130 людей прибула на ст. Крути о годині 4-ій ранку 28-го січня 1918 р. Мені особисто треба було вирі-

шити, куди приділити Студентську сотню? Я стояв перед альтернативою: можна було влити її до юнаків, так би мовити — поповнити школу, а можна дати її, як окрему сотню, на дільницю оборонної лінії. До цього другого рішення я прийшов з міркувань суто військового характеру: молодий вояк, без огляду на його індивідуальність, в критичній хвилині піддається паніці. Таких хвилин я передбачав аж забагато. Паніка ж під час бою є явищем заразливим, а в результаті дає ганебну втечу. Тому то командирові Студентської сотні дав я відтинок, найменше загрожений з боку противника. Познайомив командира сотні з ситуацією, поінформував, звідки і як буде діставати набої, куди направляти ранених, з ким держати зв'язок, а на випадок відступу — як вивести сотню з бою. Для зв'язку зі мною він призначив 3-х студентів...

Ранком червоні розпочали свій наступ в зімкнутих колонах; виглядало так, якби йшли на параду, занедбуючи найпримітивніші засоби безпеки. Рельєф місцевости маскував нас, і щойно на віддалі пострілу можна було нас виявити...

Передні частини червоних, ідучи в зімкнених колонах, очевидно, були певні нашої втечі, а зі станційної служби по апарату на їхні виклики ніхто їм не відповідав. Тільки червоні зблизились на віддаль пострілу, ми їх привітали сильним огнем 4-х сотень і 16-ти кулеметів. Щойно під прямими пострілами переходили вони до розстрілень, зазнаючи великої втрати в своїх рядах. Наступні відділи вже з потягу приймали бойовий порядок. Таким чином, москалі зайняли по фронту лінію до 5-ти кілометрів, маючи за собою свіжі резерви, які все прибували, і прихильно настроєне населення... А ми... 500 молодих вояків і 20 старшин..., розтягнені по лінії фронту до 3-ох лікометрів, в обороні нашої державности, вступили в нерівний бій...

Коло год. 10-ої ранку прибула плятформа з однією гарматою, коло неї сам один сотник Лощенко. Цей старшина з подивугідною самопосвятою робив велике замішання своїми влучними пострілами в запіллі червоних, і це зупиняло побідний марш Муравйова. Цю незабутню прислугу цього старшини вважаю за свій обов'язок тут підкреслити. Коло год. 12-1 почали червоні наступати на Студентську сотню, але вступивши в зону перехресного вогню, мусіли занехати свій намір; до цього їх змусила й поява на залізничнім торі Чернігів-Крути сотн. Семирозума, що прикривав наш лівий флянг. Але той большевицький наступ був лише маскуванням, бо справдішній наступ, як цього я й очікував, большевики спрямували на оточення нашого правого крила, що давало їм в руки ст. Крути, відтинало б нас від нашої бази та дало б змогу цілком оточити нас. Для цієї операції вони мали аж надто вистачальні сили, щоб маневрувати. В цей момент я дістав повідомлення, що командир Студентської сотні ранений. (Хор. Омельченко — М. Б.). Цю втрату болюче відчувалося, бо заступника його не було на місці. Та про це я довідався трохи пізніше; вільних же старшин у мене вже не було, бо половина вибула із лав... По двох годинах нас почали оточувати, із застосуванням усіх, тактикою вказаних правил. Наша гармата, що стояла на плятформі на лінії Крути-Бахмач, не могла під прямим кутом на схід протидіяти маневрові червоних.

Тоді я вжив резерв. Введення в бій резерву, нашої останньої сотні, зумовлювало, як ще довго можна боронити наші позиції. Сила противника, що набагато перевищувала нас, прискорювала нам вирок і тільки повільне темпо його наступу дало можливість дотягти бій до 9 год. вечора, коли настала темна туманна ніч.

Тут підкреслюю ту надзвичайну холоднокровність і вміння панувати над собою наших старшин і молодих вояків, якої я не зауважив за час свого перебування на фронті під час Світової війни серед старших, добре вишколених солдатів. Після Студентської сотні виводив я з бою

Іван ПОМАЗАН

СОБАКА

Друже мій, тобі потрібно знати,
Що були такі тяжкі часи,
Коли люди мусіли тікати
Від людей у хащі та ліси.
"За Нерона!" — скажеш. Ні, мій друже,
Хтось розкаже все тобі колись.
Може ти прослухаєш байдуже,
Але зараз слухай і дивись!
Ніч осіння... Дощ... Кущі огидні...
Старших двоє в батька на руках,
В матері — малятко й вузол злиднів:
Вигнано їх з рідного кутка!
Стомлені, голодні, напівголі,
Вибиті усі із сил і сна —
Позгинались в бур'яні на полі —
Марять чи дрімають? Хто їх зна!
Досвіток. Плюється вітер лютий,
Линуть хмари в окган небес,
Та бездомний і всіма забутий,
Сумно виє серед степу пес.
Ось він ближче; скиглить, замовкає.
Чути плач дитячий боязкий...
Хтось тихенько стогне, хтось зітхає...
А кругом наруга й вітер злий.
Раптом гомін десь. О Боже милий!
Це ж там люди, це землі краса!
А ось ці — знедолені, безсилі —
Горнуться до стомленого пса.
І він радий, що зіткнувся з ними,
Тихо скиглить, руки лиже їм
І, тихенько лігши між малими,
Зогріває всіх теплом своїм.
Горнуться до пса сердешні діти,
Моляться батьки, щоб Бог одвів
Тих людей від них. Людей! О світе!
Чи Нерон таке творити вмів?!
Ні, не вмів! Бо той, що діяв нині,
Перевершив злом людських катів;
Він, поправши всі права в країні,
Нацькував тут на братів братів!

сотні юнаків у такому порядку: 2, 3 і 4; 1-ша сотня, що була в резерві, а вступила в бій по годині другій, стримувала противника, що намагався нас оточити, аж до повної темноти, після чого рештки того резерву відступили цілком з поля бою і прилучилися до школи. При докладнім особистім перегляді довідався, що не було цілої чоти Студентської сотні, до 30 людей, хоч командир сотні все запевняв, що вони ось-ось надійдуть. Вислав я розвідку, затримав ешелон — та все було даремно. Виявилося, що вони, відступаючи, очевидно, щоб скоротити дорогу, пішли на світло ст. Крути, а там зі сходу надійшли якраз большевики. Після того внедовзі і розіграла ще раз кривава драма... їх не розстрілювали, а кололи багнетами, що я ствердив уже в Києві, при похороні, на своєму братові та на його товаришах.

28-го січня 1918 р. на ст. Бровари я здав уже релятивний звіт Симонові Петлюрі в присутності його начальника штабу, сотника (нині генерала) Удовиченка Олександра. Замість, бодай хвилинного відпочинку, змушені були ми вже не боронити доступів до Києва, а йти його брати, бо в нім повстали місцеві большевики..."

1 сотня Студ. куреня, що була відділена від юнаків високим залізничним валом, не знала про відхід юнаків і все ще вперто й завзято боронила свої позиції. Аж ось смертельно ранено командира її, Омельченка, а сотню оточено червоними з трьох боків. Тоді почала й вона відходити. Праве її крило відходило на станцію Крути, не знаючи, що її вже зайняли матроси. Спіткавшись з цією несподіванкою, сотні не лишалося більше нічого, як відчайдушно кинутися на п'яних й розлючених матросів на баґнети, що вона й зробила. Але сили її були набагато слабші від ворожих і тому в цьому побойовищі, в цій масакрі весь склад молоді сотні поляг смертю хоробрих, смертю героїв, смертю найбільших тогочасних патріотів. Лишилось тільки 34 живих, що попали до неволі. Сім із них якось втекли, а 27, після страшних над ними знущань і мук, було розстріляно й добито баґнетами. Матроси довгий час не дозволяли їх ховати, але селяни все ж їх поховали у спільній братській могилі й поставили над нею дерев'яного хреста.

Тільки 1 квітня 1918 р., коли Україна звільнилася від ворога, цих вірних, неповинних і чистих, як сама ідея України, дітей своїх народ український перевіз до Києва й з великою урочистістю поховав на історичній Аскольдовій могилі, що на високому крутому березі Дніпра, де "видно і чути, як реве ревучий..."

(За матеріялами Укр. Воєнно-Іст. Інституту)

Іван ДЗЮБА

"ПЕРШИЙ РОЗУМ НАШ..."

До 240-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

Дивним було життя Григорія Варсави Сковороди, як дивна і його посмертна слава. Як за життя він мав більше прихильників, ніж послідовників, так і по смерті більше, за звичаєм, шанували його ім'я та чудувалися його особою, ніж читали його твори і переймалися його духом. Принаймні, треба чесно сказати, що сьогочасний пересічний інтеліґент, сьогочасна молодь готові з пошаною вимовляти ім'я Григорія Сковороди, ледве чи захоплюються його "розглаголами" і ледве чи йдуть до нього на пораду серця й розуму. А тим часом саме до Сковороди чомусь уперто звертался кращі сини української нації в часи великого болю і вибору, у поворотні моменти історії. Згадаймо Котляревського і Шевченка. Згадаймо тичинівського "Кармелюка й Сковороду". Згадаймо В. Булаєнка. В інакшому аспекті можна додати сюди ще сьогоднішніх М. Вінграновського та І. Драча...

Сковорода найперше і головно — філософ, навіть як поета він себе найкраще виявив у філософсько-богословських творах. Власне, він філософ особливого складу, пафос його не в компонуванні всезагальних систем і концепцій світу, а в поетично-психологічному осягненні людської душі. Хоч, звичайно, і загальних питань світобудови він не оминав. Про його філософію написано чимало, зроблені не одне припущення й аналогія. Титуловано його і українським Сократом, і українським Платоном, зіставлено його з Декартом і Спінозою, Соловйовим і Толстим, називано і деїстом, і пантеїстом, і спіритуалістом, і психологічним моністом, і сенсуалістом, і предтечею інтуїтивізму, ба навіть енерґетизму, ледве чи не попередником Освальда — найбільше про це говорилося в кінці минулого та на початку нинішнього століть, коли спалахнув незвичайний інтерес до Сковородиної філософії, коли побачено особливо виразно, що Григорій Сковорода — не провінціяльний дивак та мудрій, а глибокий і самобутній мислитель світової ваги, який торував одну з найцікавіших і найсміливіших стежин загальнолюдської думки. Тоді багато було зроблено для того, щоб дослідити місце Сковороди в історії змагань філософської мислі, поставити його ідеї в зв'язок з іншими філософськими концепціями світу. Це допомогло вияснити справжній зріст українського любомудра. Звичайно, в цьому пляні ще далеко не все зроблено. Немає ще праці, в якій би було проаналізовано думку Сковороди на тлі всієї сучасної йому і минулої філософії з тим, щоб вияснити, де він перевищив, а де поступався досягнутому до ньо-

го рівневі. Не досліджено і такий ось аспект проблеми, який здається надзвичайно цікавим. Сковорода до кінця XIX ст. був мало відомий на Заході, і через те (і тільки через те) не справив жодного впливу на європейську філософію. І це тоді, коли європейська та світова думка XVIII — початку XIX століть напружено працювала над тими ж самими "клятими питаннями", що й Сковорода, часом приходячи до співставних поглядів. Цікаво дослідити, як по-різному розвивалися і різного значення набирали приблизно схожі і приблизно синхронічні ідеї — залежно від різних життєво-громадянських проблем та суб'єктивности мислителя; адже в неоднаковому звучанні часом однорідних ідей, в неоднаковості однакового або того, що можна б звести до однакового, — одне з найбільших багатств і принад духовного життя людства. Цікаво б порівняти, наприклад, улюблені Сковородині мотиви з ідеологією раннього англійського пуританства, з "Шляхом паломника" Джона Беньяна; з північноамериканським трансцеденталізмом (Ральф Емерсон, Генрі Торо та ін.), з його теорією "моральної автономії", довіри до самого себе та шукання в собі самому вищого морального закону; адже тут справа не просто в співзвучності (часом разючій) окремих мотивів та метафор, а в тому, що це були різні, а в чомусь повчально схожі реакції, на різні, а в чомусь трагічно схожі суспільно-історичні процеси: шалений і брутальний наступ фальшивої епохи на людську особистість, суєти на совість, ложних цінностей на справжні, інстинні...

А з другого зовсім боку — порівняти елементи антропологізму в Сковородиному богослові з пізнішою цільною антропологічною концепцією Фейєрбаха... Або: Сковорода і Достоєвський. Не раз зіставляли із Сковородою Толстого, але в цій аналогії багато зовнішнього. По-моєму, глибша внутрішня спорідненість із Сковородою у Достоєвського — і за концепцією Бога, і за пристрасним шуканням релігійної істини, і за напруженістю внутрішнього діялогу, і за трагізмом совісти, хоча б, здавалося, Сковорода світліший...

А втім, є письменник, який найбільше внутрішньо споріднений із Сковородою, — це Шевченко. Їх поєднує щось суто українське в розумінні правди і совісти, як непреложних людських начал — так, як вони, ці начала, відбилися в українській народній філософії, в українському фолкльорі; внутрішня нескореність і бунтарство, протест проти наруги над людиною, зневага до суєти і позолоти і тяжке боріння душі, що прагне справжнього і сокровенного.

Тут ми і підійшли до проблеми, яка ще зовсім не вивчена і не поставлена по-справжньому: Сковорода як **український** філософ. Справді, хіба можна зрозуміти його поза тим історично-національним рядом, в якому стоять, зокрема, Іван Вишенський, полеміст XVII ст., Мельхіседек Значко-Яворський, козацькі літописці, гайдамаки, борці проти єлисавето-катеринінсько-петрівської політики нищення української "розни" ("дабы никакой розни... не было")?

І хіба ця українська "рознь" не виявилася з величезною силою в історичному феномені — в незбагненній для багатьох сучасників фігурі Сковороди, хіба його вперте заперечення офіційних благ і державної мудрости не є сильна і своєрідна трансформація стихійної народньої упертости проти насильного "ощасливлювання", проти соціяльного і національного придушення, — трансформація стихійної сили української "розни"? І хіба поза цим, як і поза українською народньою філософією і психологією, можна збагнути Сковороду — так само і поза численними і значущими історичними аналогіями того, як людська думка і людська совість противилися натискові фальшивої епохи?

Так само не досліджено й іншу проблему, яка необхідно випливає з цього феномену, — умовно назвімо її проблемою інтеліґенції та народу, зокрема й особливо — української інтеліґенції та українського народу. Маємо на увазі не лише все те, що випливає з численних і пристрасних суджень Григорія Сковороди про обов'язок "ученої людини" до народу, а й усе те, що випливає з його особистого вибору й подвигнення в добу, коли нищилися всі засади українського життя і розтлівалася, трагічно відривалася від народу українська інтеліґенція, коли згасала ще недавно молода цивілізація і коли так мало хто мав мудрість і мужність йти до простого народу, до українського мужика й говорити такі слова:

"Барская умность, будто простой народ есть черный, видится мне смішная... Мудрствуют: простой народ спит — пускай спит и сном кріпким, богатырским; но всякий сон есть пробудный, и кто спит, тот не мертвец и не трупище околівшеє".

Нарешті, ще одне питання. Хто, коли і як відохотив людей, молодь від читання Сковороди, перш за все його філософських творів? Адже його **цікаво** читати! Адже його живий, гнівливий і високодивний голос заводить у широкий і вражаючий світ одвічних змагань людського духу, адже його могутня і гнучка уява малює розкішні та сильні поетичні образи і чередою нестримних хвиль нагонить їх читачеві... Кажуть, що читання Сковороди утруднює важка і великою мірою штучна мова. Тут є певна рація. Але, зрештою, до Сковородиної мови легко призвичаїтися, бо, не зважаючи на свою часом ненародню лексику (врахуймо важке становище Сковороди, який мусив сам вперше виробляти філософський "глагол"), це все таки мова глибоко народньо-українська за своєю структурою, "ходою", духом, інтонаціями, не кажучи вже про образність; навіть чимало загальнослов'янських, давньослов'янських та російських слів збу-

Олексій КОНОВАЛ

ДЕСЬ ТАМ ШУМИТЬ НІЯҐАРА

Хто не чув про Ніяґарський водоспад? Напевно, немає таких! Звичайно, не всі мали можливість бути коло нього, милуватися надзвичайною красою, яку створила вода на своєму шляху. Протоку, що з'єднує озера Ері і Онтаріо, довжина якої 37 миль, названо Ніяґарською річкою. Вона розділяє в тих околицях Канаду і США. Рівень води в цих двох озерах різний. Озеро Онтаріо лежить на 338 ступнів нижче озера Ері. Ніяґарська річка бурхлива на всій своїй довжині. Тверді ґрунти змушують воду робити багато поворотів, закрутів, лишаючи на своєму шляху острови і острівці.

Ніяґарський водоспад творять, насправді, три водоспади: Американський, Люна (найменший розміром) — обидва на амерканському боці, і Горсшу (Підкова — названо через його форму). Водоспад Підкова є найбільший із них. Він увесь лежить на канадійському боці, й тому його часто називають Канадійським водоспадом. Водоспади Американський і Люна відділені один від одного невеличким клаптиком землі, а водоспад Підкова відділений від них великим островом Кози.

Вода, розбиваючись об скелі горішньої течії, з гуркотом падає 158 ступнів на всій 3.010 ступневій ширині водоспаду Підкова, і 167 ступнів на 1.060 ступкевій ширині двох інших водоспадів. Повітря близько водоспадів насичене гуркотом і клекотом води, яка розбивається внизу на мільярди краплинок. Вітер підхоплює ті краплини й несе геть далеко, де вони падають назад на землю, змочуючи околицю дощем. Через усі водоспади, чи як їх прийнято називати Ніяґарський водоспад, спадає кожної секунди один мільйон п'ятсот тисяч галонів води.

Модерна цивілізація вможливила близький доступ до всіх водоспадів із різних боків. Чи з близького острова, чи з побережжя ріки, чи з корабля "Мейд оф міст", який підпливає під самий найбільший водоспад, чи з тунелю, який виводить цікавих відвідувачів аж під саму лявіну води, що спадає. Ніяґарський водоспад відвідує річно близько 3-ьох мільйонів людей. Усі вони стоять годинами перед кожним із них, милуються ними і не можуть намилуватися. Відвідувати водоспад білі мешканці Америки розпочали ще в 1615 році. А тепер зацікавлення з року в рік збільшується. Чим частіше вертаємося до Ніяґари, тим водоспади стають кращими, рідніші, величнішими і більше захоплюють. Щоб відчути все те, треба обов'язково там побути і то не раз.

Чудова Ніяґара літом, а ще привабливіша зимою. В зимові місяці бурхливі води Ніяґари несуть з озера Ері крижину за крижиною. Вони з великим грюкотом падають униз, розбиваються на менші і помалу спиняються за великим камінням, що стоїть їм на перешкоді. Багато сенсаційних подій пов'язано з Ніяґарою.

Тисяча дев'ятсот двадцятого року зима була дуже дошкульна. Американський водоспад майже замерз. Величезні крижини сунули й сунули через водоспад Підкову і спинялися зараз внизу. На протязі місяців назбиралось так багато льоду, що туристи та мешканці Ніяґарського водоспаду (міста по обох берегах ріки мають ту саму назву, тобто Ніяґарський водоспад) не бачили потреби вживати моста, щоб перейти на протилежний бік. Лід був для них мостом.

Минув початок лютого 1912 року. Була неділя. Люди з приємністю дивляться з льоду в пащі водоспаду. Раптово почувся сильний тріскучий звук. Лід десь ломиться, тріскає. Люди почали втікати. Одні на американський беріг, інші — на канадійський. А дехто вдає героя. І між тими "героями" опинилась молода пара, яка була саме на своєму "ганімуні" (пошлюбна подорож) і ще один юнак із Клівленду. Але сили природи не люблять жартів. Лід ломився і ломився. Перелякана трійка була безпорадна на одній з великих брил льоду, яка повільно починала сунути вперед. Востаннє їх бачили далеко від водоспадів на невеличкій крижині. Молода пара, обнявшись, чекала свого кінця, а їхній співподорожувальник стояв на колінах і молився. Ще мить, і їх поглинули холодні води назавжди.

Ніяґара давала видовища не лише людської трагедії. Той же лід багато років пізніше (1938) почав насувати на дугоподібний залізний міст, перекинутий нижче водоспадів із США до Канади. Відчувалося, що структура моста не витримає. Рух мостом припинився. Зібралися ти-

---

ваються в Сковороди свого питомого значення та набувають трохи інакшого, "українського" (цікаво простежити ці аберації та порівняти їх з мовою особливого типу філософствуючих мужиків, які є і нині на Слобожанщині та Донбасі) звучання.

Але, зрештою, справа, мабуть, не в цьому, а швидше в тому, що в школі та вузах нам ще мало відкривають справжньої змістовности та краси нашої літературної спадщини, а в добу культу особи чимало зроблено для того, щоб людина жила догмою, а не думкою, і не знала радости пити з живлющих джерел людського духа. І багато ще, мабуть, треба буде зробити і дослідникам, і літераторам, і педагогам, щоб "перший розум наш" Григорій Варсава Сковорода став насущно потрібний кожному мислячому юнакові й дівчині, живив їхню думку і совість, допомагав розібратися в складних питаннях сучасности та її моральній атмосфері, щоб ім'я Сковороди для кожного з нас так само багато значило і так само до нас промовляло, як значило воно і як воно промовляло до Тараса Шевченка, який перший збагнув його вагу на всю міру.

("Літературна Україна" за грудень 1962 р.)

сячі людей. Всі очікували кінця. Крига наступала. Кінець надійшов. З грюкотом повалився велетень-міст, послуживши людству 40 років, на лід. По двох тижнях увесь лід рушив у дорогу до озера Онтаріо, забравши з собою й більшу частину моста, щоб пізніше поховати його в нижній течії ріки.

Коли стоїш над водоспадом, то виринає думка: Чи ж хтось пробував переплисти їх? Кажуть, так — пробували! Особливо між 1827-29 роками була манія пускати старі кораблі через водоспад. Серед багатьох менших кораблів було п'ять і великих. На корабель "Мічіґан", якого пустили з озера Ері, щоб зробити приємність глядачам (близько 30,000 осіб чекало наближення корабля до водоспаду) посадили двох ведмедів, собаку, з десяток гусей, кілька єнотів і менших звірів. Один із ведмедів додумався, що такі жарти не для нього. Переліз через поруччя корабля, коли він уже наближався до водоспаду Підкова, кинувся у воду і щасливо добрався, на страх людям, до берега. Також мав на палубі звірів (ведмедів, оленя, бика й ін.) і корабель "Дітройт", а корабель "Супіріор" розчарував веселу публіку. Зачепився за каміння перед тим як мав полетіти стрімголов униз. Глядачі чекали день, другий, а він ні з місця. Пролежав він там тиждень і вкінці знайшов свою смерть темної ночі.

Кожне місце на острівцях пов'язане з якоюсь трагедією. 1853 року сімнадцятилітній хлопець вирушив увечері з двома своїми колеґами в горішній течії ріки Ніяґари, далеко від водоспадів, покататися човном. Швидка течія поломила їхні весла, а човна забрала з собою. Двох хлопців разом із човном кинула на неминучу смерть через Американський водоспад. Сімнадцятилітній їхній друг ухопився за деревину перед самим водоспадом, яка зупинилася між камінням, яких там рясніє як грибів після дощу. Цього відважного нещасного хлопця, що боровся з течією, помітили люди: щойно вранці на другий день. Старалися дати йому допомогу з близького містка. Але вода підхвачувала і човни, які йому спускали, перекидала й розбивала їх об каміння, і заносила від цілі шнури та інше рятункове приладдя. Публіка, якої зібралося тисячі, не менше переживала, як і сам юнак. По обіді пощастило спустити близько до юнака збиті докупи деревини, що їх тримали за шнури багато людей. Хлопець із трудощами вибрався на них. А за секунду після того вода підхопила той порон і перекинула разом із юнаком. Він ще раз ухопився за камінь, уже інший, випростався, але його знесилене тіло вже не могло більше боротися з швидкою течією. Руки пустили камінь. Публика тільки вспіла охнути, як течія підхопила його й кинула через кам'янистий водоспад на неминучу смерть.

Давно, коли острів Коза і беріг були з'єднані звичайним дерев'яним мостом, до Ніяґарського водоспаду приїхала щаслива родина з Баффало зі своєю дочкою. Разом з добродієм Адінґтоном вони оглядали водоспади з різних боків. Сміялися, жартували. Переходячи дерев'яний міст, добродій Адінґтон узяв на руки мале дівча, дочку родини з Баффало, й жартуючи розмахнувся. Ось, мовляв, я тебе туди в ту течію вкину. Дівчинка перелякалася, почала викручуватися, сприснула з рук і дійсно полетіла у воду, а кількканадцять ступнів далі, вниз на каміння через Американський водоспад. Добродій Адінґтон, друг тієї родини, не думаючи, кинувся за нею. Так, смертю обох, скінчився жарт.

На протязі більше як сто років Ніяґарський водоспад та Ніяґарські води були магнетом для людей, що люблять ґратися своїм життям. Дехто з них хотів слави, а дехто грошей. Кажуть, п'ять осіб пробували свого щастя, спускаючись через водоспад.

Першу успішну спробу переплисти Ніяґарський водоспад (водоспад Підкову) зробила учителька американської школи Анна Тейлер 1901 року. Але перше як спуститися вниз Ніяґарою, ця 160-фунтова жінка посадила до свого "корабля", що являв собою ніщо інше, як звичайну велику дерев'яну бочку, обтягнуту обручами, свого улюбленого кота. В горішній течії спустила бочку на воду, звідки й сама збиралася розпочати свою подорож. Але для кота то була перша і остання подорож. Бочку, в якій згинув кіт, трохи направили. В пресі повідомили, що Анна Тейлер, не зважаючи на смерть свого кота, в тій самій бочці спускатиметься через Ніяґару. І ця жінка мала щастя. Швидка течія підхопила її бочку і невидима сила понесла на хвилях до середини річки. А там униз, де немає каміння. Незабаром бочку викинуло з-під потоків води. З неї витягли потовчену, подряпану, але живу, Анну Тейлер.

Після неї пробував щастя уже в залізній бочці англієць Бабі Ліч в 1911 році, але його подорож скінчилася тим, що він мусів 23 тижні пролежати в лікарні. Його земляк Чарлс Стефанс, батько 11 дітей, мав ще менше щастя в 1930 році. З нього найшли лиш окремі частини тіла та клепки з бочки.

Того ж року забажав слави і грошей грек Статакіс. Його бочка була і велика і міцна для такої подорожі. Але знавці ніяґарських вод нікому не радили пробувати щастя. Казали не дивитись на вчительку Тейлер, бо то було чудо, що вона вийшла з своєї подорожі так щасливо. Але впертого грека не спинили перестороги. Бочка дійсно залишилася після його подорожі ціла, але з мертвим мокрим тілом подорожувальника. Бочку тримало у вирі на протязі 14 годин, і коли врешті викинуло з-під падаючої лявіни води, — він у ній задушився через брак повітря.

Джін Лузієр, взяв під увагу попередні подорожі й приготовив для себе ґумовий бальон. Забезпечився запасом повітря і без ніяких перешкод спустився через водоспад.

Усі згадані "подорожі" були зроблені через Канадійський водоспад, бо там майже немає скель унизу. Американські водоспади для таких

"подорожів" непридатні. Маса води падає на брили каміння і розбивається в дріб'язки. Й тому через нього "пропливли" ті, що випадково туди попали. І їх, звичайно, чекала неминуча смерть.

Але й тут були виїмки. Публіка (якої там ніколи не бракує) завважила, що в горішній течії швидко наближався до Американського водоспаду собачка. Ще хвилина й він полетів униз. І на велике здивування всі побачили через кілька хвилин після того, що те нещасне собача живе плавало нижче водоспаду. Кажуть, то було щось неможливе, що воно залишилося живим. Ще й тепер не можуть пояснити, як те сталося. Є різні припущення.

Ніяґара притягала до себе відважних і заохочувала їх не тільки спуститися в бочці чи бальоні. Ні! Було багато також акробатів, для яких натягали линви високо над водою нижче водоспадів. Найславніший із багатьох був француз, син героя Наполеонської армії, Ґравал'є, який називав себе, чи хотів, щоб його називали — Блондін. Що він тільки на тій линві не виробляв! І їсти собі варив, і обідав, і відпочивав, лягаючи, і багато інших речей. А коли він уже не мав більше нічого нового для публіки, то запропонував перенести на своїх плечах добровольця через річку по линві. Але не знайшлося ні одного охочого з багатотисячної публіки. Щоб урятувати ситуацію, дав свою згоду його менеджер (той, що опікувався його виступом) Гері Колкорд із Чікаґо. Спершу ту широку віддаль покривав Блондін із своїх "вершником" досить сміло й енергійно. Але щодалі його сили вичерпувалися. Дійшовши до середини линви, яка була не дуже добре натягнута і обвисла, а йому треба йти нагору, він просить свого "вершника" злізти з плечей, каже, мушу відпочити. Той протестує. Блондін дає на вибір — маєш добровільно злізти з плечей, або я тебе скину. Хоч-не-хоч він злазить, публіка завмирає, думаючи, що це так і має бути. Акробат відпочиває. Його вершник знову вилазить йому на плечі і щасливо добираються на другий бік.

Але часи бочок, линв, бальонів, спускання човнів та інших атракцій минули. Уряди США і Канади суворо заборонили наражати життя людей і тварин на небезпеку. Тепер більше уваги приділяється тому, щоб відвідувачі Ніяґари могли насолоджуватися і милуватися красою природи. З цією метою канадійці і американці поробили на своїх берегах вежі. Американська вежа здалека нагадує трамплін для скакання у воду басейна. Вгору на ту дошку везуть елеватори через скляну будову. На ній, вздовж якої є поруччя, можна оглядати водоспади чи поїхати ще вище.

На канадійському березі, на горбку, недалеко від водоспадів, виросла в 1962 році високо вгору 325-тиступнева залізобетонова вежа — Сіґрем. Ця вежа містить в собі двоє сходів і три великої швидкости елеватори і закінчується семиповерховою багатораменною короною. З кожного поверху можна милуватися красою природи на півночі, сході, заході і півдні. З найвищого поверху в ясний день людське око може бачити 5,000 квадратових миль поверхні. Ніяґарські водоспади 500 ступнів нижче розбризкують свої води, наповнюючи повітря гуркотом і клекотом.

Григорій КОВАЛЬ

ВІХОЛА

Ой, щедрує зима по дворах,
В бубон місяця весело б'є.
А полоззя із снігом говорять
Про зелене кохання моє.

Лебедиться зима, лебедиться.
Будить сон золотих яворів.
Ти для мене — казкова птиця
В синьоперому сяйві снігів.

Грає вітер в зав'юзі лапатій,
Клен промерзлий дзвенить при вікні...
Не ховайся, Снігурко, в хаті,
Засвіти свої зорі мені;

Засвіти голубі стожари...
Пада сніг на мої сліди...
Може, просто — не треба марить
І забути тебе назавжди?..

Іній... Іній... Мелодії, гами...
Тільки знай — уної все одно
Білий вітер моїми руками
Буде стукать в твоє вікно.

**
*

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ

ХОДІМО В САД...

Ходімо в сад. Я покажу вам сад,
Де на колінах яблуні спить вітер.
А згорблений чумацький небопад
Освітлює пахучі очі квітів.

Я покажу вам сливи на сучках,
Що настромились, падаючи мовчки.
Як груша стисла в жовтих кулачках
Смачного сонця лагідні жовточки.

Як в полі спить зоря під колоском
І сонно слуха думу колоскову,
Як сива тиша сонним язиком
Шепоче саду казку колискову.

То кажани. То кажанинний ряд
Заплутавсь в сонному волоссі ночі...
Ходімо в сад. Я покажу вам сад,
Його сумління покажу вам очі.

О. КОБЕЦЬ

"ГОВОРИТЬ ЛИШЕ ПОЛЕ"

(Микола Понеділок. ГОВОРИТЬ ЛИШЕ ПОЛЕ. Новелі, нариси, оповідання. Торонто, Канада. Обгортка і ілюстрації роботи Галини Мазепи. 317 стор. вісімки).

Передо мною скромна на вигляд, а яка ж багатюща змістом і формою! — книжка Миколи Понеділка "Говорить лише поле". Збірка новель, нарисів, оповідань, як позначив її зміст автор. А їх усіх у збірці дев'ять окремих одиниць, окремих творів, окремих перлин творчого духа молодого письменника.

І, насамперед, око читача приваблює зовнішній вигляд книжки — обличчя української дівчини з великими і глибокими очима, що від них та напіврозтулених губ, позначених рисочками вібруючих людських емоцій, ока не сила відірвати. І поруч — колючий будяк — мабуть, за задумом авторки талановитої ілюстрації — символ долі тієї української дівчини. Нашвидку переглядаєте сторінки, з яких рясніє ще багато таких прекрасних малюнків, і не знаєте, що робити з собою — чи милуватися красою й силою експресії цих, невиданих ще в нашій графіці, рис, чи вхопитися за читання написаного Миколою Понеділком.

І, нарешті, зважуєтесь — читаєте, рядок за рядком, прекрасною, запашною українською мовою заповнені сторінки книжки, одночасно милуючись малюнками Галини Мазепи, що так чудово ілюструють мистецькі розповіді автора книжки.

Перечитавши книжку одним духом (упродовж однієї безсонної ночі), починаєте відчувати настирливу, невідчепну потребу поділитися своїми враженнями з іншими читачами книжки "Говорить лише поле".

Отже, — про запашну українську мову Миколи Понеділка. Тут уже конче треба дати слово самому авторові:

"Сонце пішло на спочинок. У хаті різкіше, настирливіше кошлатив тишу цвіркун. Здавалося, його невтомне цвірчання просвердлювало душу. Куций каганчик - підсліпок, вигоряючи, блимав кволо на столі. Блимав і розкидав чудернацькі, скуйовджено-химерні — то подовгасті, то посотані й посмикані — тіні по стінах, стелі та підлозі". (Стор. 138).

"Промайнув подвір'ям, мов світляк, — у білому, святковому зодягнений. Яка ж то темінь наїжена та шерехлива! І з усіх боків щось чигає на тебе, шепоче, підгукує, сичить... Тоді щось тріскне звідси, а звідтам реготом і писком відізветься... То ніби на горбок вилазиш — і раптом валишся в долину... А темрява хилиться, спливає, густішає і рідшає: то виросте стіною проти тебе, то відсахнеться геть і клаптями розійдеться..." (Стор. 118).

Один, дуже поважний віком і заслугами перед своїм суспільством читач, що має змогу набувати (і набуває) кожну новопоявлену на українському еміґрантському книжковому ринку книжку, а, перечитавши сам, дружньо ділиться тими книжками зо мною, недавно захотів утішити мене новинкою:

— А ось маєте нову книжку Понеділка — вже не гумористичну...

— Але я вже її читав...

— Страшна книжка, — тільки й сказав старенький. — Страшно читати. Ви не думаєте?

— Майже так само думаю. Але той страх — то велика заслуга автора. Чи хтось досі спромігся з такою силою, такою правдивістю і в такій високо-мистецькій формі розповісти світові (покищо, на жаль, тільки українському світові), про глибину страждань, про безодню горя, що в нього ввержено мільйони душ живих людей нещасливого українського роду, "малих отих", що на сторожі коло них наш Великий Шевченко поставив Слово? Ні, рідко хто!

Ось із оповідання "Буржуйка" ви бачите, як безпритульних українських дітей у дитячому садочку навчають цуратися рідних матерів, навчають вважати матерів за собак, що гавкають і кусаються... Та, не зважаючи на те, українська дівчинка Оленка, яку знаходить її рідна мати після довгих, тяжких років розлуки з дитиною, впізнає матір, гаряче боронить її перед розгульканою юрбою її товаришок — таких же нещасних, збаламучених дітей, кидається, горнеться до неї і лаштується, зовсім щаслива, повертатися з мамою додому... Але, після кількахвилинної авдієнції у "борідки" — керівника притулку, вже не поривається до матері і, плачучи, каже:

— *Моя мама — буржуйка...*

І, заливаючись слізьми, пішла до клюбу... (Стор. 33-54).

А з оповідання "Чорна хустка" (стор. 125-147) дізнаєтесь про трагічну загибіль дівчини Катрі, що гнана голодом і безмежною любов'ю до свого голодного тата, наважилася вночі піти до хлівця поблизу кладовища, де було сховано перемерзлу картоплю, щоб добути кілька мерзлих картоплин для підтримання фізичного існування свого й свого дорогого тата. Того самого тата, що якраз перед тим нестямно набив її, бо... не спромоглася утаїти перед владущими грабіжниками кількох жмень із тяжким трудом добутого батьком борошна...

Батько боляче відчував усю дикість свого жорстокого вчинку проти любої дитини, і подивіться, як Микола Понеділок змальовує його психічний стан після побиття дитини:

"Вимучений вкрай, він звалився ницьма на ліжко. І тоді йому відразу прояснилося, і обличчя загорілось від сорому. За що він на дочку, як звір, накинувся? Хіба її вина, що ті, прокляті, останнє від рота відірвали? Він лють, що клубком збилася і в горлі, як ніж, стояла, що мучить і шматує його болем безустанним, що туманить очі і тамує віддих — він ту лють не

вирвав і не жбурнув межи очі стопроклятій і ненаситній "владі", а на дитині збив...

...Мов навіжений, зірвався до дочки, до того єдиного і найдорожчого, що на прадідівському, колись гамірливому, дворі ще залишилося.

— Катрусю, а галушки ж чекають. Може з'їмо?

— З'їмо. А бити вже не будете?

— Не буду. Нас злидні б'ють. Ох, б'ють! — і він, мов би ось раптом прорвалося море жалю, затрясся від ридання. Тільки сліз не було, а якісь срібні намистинки позастигали в кутиках очей.

— Не плачте, тату. Дивіться, і я вже не плачу. Я вже перестала.

— Побаламутилось у голові моїй. Дурний, Катрусю, я.

— І я дурна.

— Ти моя розумниця. Уволи мою ти волю. Прости мені.

— А як треба прощати?

— Кажи: прощаю, батьку, що ти такий скажений, що ти така тварюка... Забудь, що тебе бив. Болить, дитинко?

— Звісно, болить. І їсти хочеться... і я прощаю..."

І Катря пішла по мерзлу картоплю. І загинула на кладовищі, втікаючи від уявного переслідування — замерзла в зимову ніч, зачепившись чорною хусткою за вінок на надгробному хресті.

Микола Понеділок — глибокий знавець дитячої душі і незрівняний майстер літературного діялогу в розповідях.

Хлопчикові Володьці (оповідання "Дорослий", стор. 91-124) дуже подобається спостерігати, як батько голиться. І він дуже хоче сам стати дорослим. Батько під час підголювання вусів показує з напіврозкритого рота ряд білих, біленьких зубів. А між ними — один чорний. І Володьці нестерпно кортить теж мати чорного зуба.

— Тату, а чому я чорного не маю?

— Чого чорного?

— З-у-б-а.

— Не журись. Прийде час — матимеш.

— А коли той час до мене зайде?

— Пізніше.

— А де те тепер "пізніше"?

Далі читач цього чарівного оповідання, що ним Микола Понеділок перевершив усе, донині створене українськими письменниками в галузі творів про українських дітей, навіть такого визначного клясика, як Степан Васильченко з його невмирущими: "Свекром", "Басурменом", "Вечірніми арабесками" та іншими високо-мистецькими перлинами української літератури, — читач із душевною втіхою спостерігає, як саме ця, природньо по-дитячому наївна, дитина — Володько — з кожним днем гіркого життя в страшній підсовєтській дійсности, набирається досвіду, мудрішає, залишаючись дитиною, доходить до майже героїчного вчинку — підпалу стіжка соломи, щоб задзвонив останній, не здертий комунією з церкви дзвін. В процесі того набирання життєвого досвіду, коли під двором його батька бешкетувала банда так званих антирелігійників, Володька, з власного почину, на їхні зухвалі виспівування:

"Ми церкви всі і собори
Перетворим на комори", —

вискочив наперед і завіршував:

"На вгороді верба рясна —
Там стояла дівка красна..."

І в тій словесній прі з напасниками невтомно відбивався, поки, почастовані з двору відром попелу в обличчя, харцизяки не розбіглися, як пси, завиваючи...

А коли до церкви, під час Богослужби, ввалилися були три червонокартузники й почали бешкетувати, Володьку дуже вразило, що його татко —

"Стояв так, ніби нічого й не сталося. Лише ворушив бровами, а в очах його миготіли кришталеві зірки... Багацько-багацько...

— Тату, ви боїтеся?

— Ні, синку.

— То чого ж їх не б'єте?

— Бо ти перешкоджаєш. Коли б не ти, Володю, я б їх із землею перемішав. Скалічив би. Та осиротити тебе не хочу...

І Володя доходить висновку:

"Той, що з перебитим носом, певно, велику силу має, — подумав Володька. — Навіть мій тато, такий дужий, що спиною воза підіймає — злякався... А я — дзуськи — не боюся!"

В короткій повісті (бо то таки ціла повість, а не просто оповідання) "Без назви" (стор. 231-317) автор книжки "Говорить лише поле" відкриває перед читачем шматок понурої завіси про найжахливішу в світі воєнщину — воєнщину московсько-комуністичну.

Український юнак Олекса з покаліченою рукою (йому на роботі машина відрізала всі пальці на правій руці) потрапляє до "штрафного" батальйону червоного війська, заздалегідь призначеного на видиму смерть — чи ще страшніше каліцтво — на очищуванні голими руками замінованих ворогом просторів між фронтами, для безпечнішого просування вперед "героїчного" совєтського війська. Кинули Олексу туди, бо, не взятий до червоної армії через каліцтво, за німців виконував дуже важну для його фізичних сил роботу листоноші по селах, окупованих німцем. А коли повернулось "доблестне" військо червоного наїзника, Олекса "дезертир" і "німецький коляборант". І він у — штрафному батальйоні: А в тому батальйоні —

"У більшості були це колишні військові, що до штрафної потрапили за грабежі: що вломлювалися у хату з ножакою чи обрізаном у руках і опорожнювали у господарів всі закапелки і скрині; були й такі, що зґвалтували не одне дівча чи молодицю — і не в однім селі; були тут душогуби, гендлярі військовим крамом, були непросипущі п'яниці і хворі — хронічні симулянти...

Одна відрада — командувала оцим людським

намулом, здавалося, своя людина — ляйтенант — киянин.

"Хахол же наш начальнік, хахол, як ти", — гарикали, як підсядуть, бувало, до Олекси, сибіряки.

"А як він опинився тут?" — цікавився Олекса.

"Через свої важучі кулаки він в нашій гопкомпанії".

"Убив когось?"

"Та ні. Він, гад, антиліґентний, не вбиває. Проти начальства збунтувався... Раз кулаком, браток, заїхав у морду капітана..."

Український юнак Олекса швидко нав'язує ближче знайомство з ляйтенантом - киянином. Ляйтенант-киянин — це вольова і цілком свідома себе українська людина. Зустрівши Олексу Патоку, він одразу відчув у ньому споріднену українську душу, віковічним горем безправства та чужинецького насильства биту, а ще й в особистому житті вкрай нещасливу людину. (Його, що одружився зовсім молодим хлопцем, покинула легкодуха жінка, повіявшись десь на Донбас шукати "широкого" життя).

Олексу на передмісті Львова, де штрафний батальйон зупинився на зовсім короткий постій, сердечно вітає в своїй чепурній хаті працьовита українська родина, що складається з старої бабусі-матері, її дочки, молодої вдовиці Наталки, що її чоловіка вже два роки як убито на війні, та її хлопчика Юрася.

І тут читач бачить, як Микола Понеділок неймовірно скупими, але багатими на барви засобами, красою й могутністю свого творчого слова, змальовує два, як земля й небо протилежні, світи: розбійницький, душогубський — московський, і загарбаний та душений лютим ворогом людства — червоним москалем, — світ наш, український.

Чарівній картині несміливого признання в коханні між Олексою й Наталкою, картині, що нею закінчує Понеділок останній малюнок цього другого, українського світу, а Галина Мазепа удекоровує її ще й прекрасною ілюстрацією між сторінками 282-285, міг би позаздрити й найславніший всесвітній поет кохання, італієць Франческо Петрарка.

Штрафний батальйон — це розбишацька, наскрізь злочинна банда. Коли командир, ляйтенант-киянин, проїздить бричкою крізь юрбу своїх беззастережних в умовах червоної армії підвладних, услід чує вигуки: "Командир!", "Начальство пре!", "Хахол летить!", "Мазепа поспішає!"

Але командир-киянин — вольова людина. Він уміє тримати в шорах суворої дисципліни розгуляну банду. І коли "Залізний Прищ" викрадає з бабусиної скрині ще дитячий одяг і шалик її загиблого на війні сина, а Олекса допомагає старій викрити грабіжника, командир-киянин наказує за півгодини повернути пограбоване в руки потерпілій. "Залізний Прищ" наказ виконує, але шалик кидає під ноги старій, брутально лається, противиться повторному наказові — віддати в руки потерпілій і... валиться мертвий, вражений кулею з нагана вольового командира. Це відбувається на очах усієї банди штрафників. І з розмов у банді стає читачеві зрозуміло, що "Залізного Прища" покарав командир-киянин не так за неповне виконання наказу, як за його звірячий злочин у Черкасах, де він, ганяючись за тринадцятирічною дівчинкою, загнався до неї в хату її, де зустріла його мати з рогачем в обороні чести дитини... "Нагана схвачую і — амба! Два-нуль — у мою користь!", — так хвалився сам "Залізний Прищ", що й до штрафного батальйону потрапив за це своє звіряче вбивство.

І на душі читачеві стає легше.

Не можна не згадати ще, може, найстрашнішого своєю трагічністю оповідання "Многая літа" — про вбивство батьком гаряче любленої єдиної дочки-школярки Клави, — батьком, що не міг знести знечещення дитини озвірілими вершителями долі українських людей — чужинцями, комуністичними керівниками рідного містечка.

"Удвох" — дуже добре сконструйована настроєва новеля, де читач довго почуває себе приголомшеним несподіванкою: знаючи, що Микола Понеділок — запеклий парубок-одинак, він із щодалі більшим дивуванням зачитується в ніби інтимну розповідь автора "Говорить лише поле", що в його бурлацькій кімнаті він...

"...нарешті удвох... Я і моя пані, моя хороша, нерозлучна супутниця. Вона безшумно виринає з темного кутка, нечутко сідає біля мене, зазирає мені у вічі і своїми ніжними та свіжими долонями пестить мені душу..." (Стор. 57).

І тільки на самому кінці цієї коротенької новелі довідується, що

"...зі мною цього вечора гуторить моя супутниця... Моя справді шановна пані... Моя хороша ТУГА".

В оповіданні "Самогубство" Микола Понеділок розповідає, як, доведені до одчаю нелюдським визиском та знущанням жінки-селянки, під проводом баби Гапки, озброївшись ножами, сікачами й рогачами, зчиняють повстання — "контрреволюцію", за визначенням сільських активістів, проти стократ ненависної влади, і як баба Гапка, ведена на розстріл у балку за селом, прощалася з своїм рідним, насидженим гніздечком:

"Прощавай, зруйноване хазяйство моє! Пильнувала-чепурила тебе, обгороджувала, а бач — вітром усе розвіялося... Прощавай, поле моє безбережнеє-мережанеє, зелен-квітом вишиванеє. Я по тобі й не находилася, на твої зела й не надивилася..." (Стор. 89).

Такою самою невгасимою журбою-тугою насичений вступний до книжки нарис "Говорить лише поле", що й дав назву всій цій прекрасній збірці, як і вступне слово самого автора — "Поле! Моє ти зеленаве. ...Як тебе бачу, як іду впрост і милуюся твоїми нивами — я відчуваю силу... Поле — з тобою бути — життям розкошувати... Світом любуватися... Без тебе — мізерніти, в міському поросі поневірятися..."

— — — — — —

Усі позитивні герої з книжки "Говорить лише поле", — це все гнані й переслідувані "малі оті", яких так любить щире українське серце Миколи Понеділка. Любовно змальовуючи ці чисті, християнськими чеснотами сповнені душі українських людей в своїх, повних трагізму й жаху творах, автор неначе пригортає їх до свого серця, захищаючи й боронячи їх від непоборних сил Зла, як мати пригортає й боронить перед лихою долею кривджених своїх рідних дітей...

Олекса Патока з повісти "Без назви", потрапивши на фронт, молиться:

"...Хто там, за тим червоно-брунатним небосхилом, так захланно очікує на наші душі, на свіже м'ясо? Й коли, нарешті, всі вони пошматованими трупами наситяться! Мабуть, ніколи. То хай же їх, тих ненажерливих, знесе з лиця землі... Знасе сильніший за усе, до Кого я... до Кого старенька припадала...

...Змети, о, так, змети з полів гарматних стрілів перегар!.. Рознеси - розвій убезвість вогнестрільний дощ і даруй нам усім рясний, правдивий... Нехай замовкне навіки-вічні смертельний гуркіт літака і гуркіт кованого чобота. Хай підуть в забуття озлоблені, що нищать і шматують одне одного, як ті звірі, люди. Нехай шляхами-дорогами не кров блищить, а квіти квітнуть. Посій всещедрою рукою добро сюди, поміж вогонь-залізо... Щоб втихомирилась земля... І щоб земля віджила...

Отче наш...

Вогнева куля розірвалася серед дороги і обпекла Олексине лице.

Він впав, беззвучно ворушачи губами далі..."

Чуємо, як устами знедоленого Олекси молиться до Всевишнього за долю всього свого народу, велике серце Миколи Понеділка.

"Говорить лише поле" появилося тільки тепер, появилося як ґрунтовне продовження Великої української літератури, і треба всіма силами подбати, щоб її якнайшвидше було видано іншими мовами інших народів світу, насамперед — мовою англійською. Для загального Добра.

Останнє зауваження. Немає в світі нічого абсолютно досконалого, крім Господа Самого. Тож і в книжці Миклои Понеділка "Говорить лише поле" є дрібні недосконалості, недогляди, які конче треба було б виправити — для наступних, повторних видань. Але це — дрібниці, не варті привселюдного освітлювання. Знаємо, що сам милий автор про ті незначущі "плями на сонці" знає, і вже сам подбає про усунення їх.

І нехай буде благословенна Земля Українська — наша Батьківщина, що вона ще спроможна появляти на світ Божий таких людей, як Микола Понеділок!

Прот. М. ОВЧАРЕНКО

ПРО "ЦЕРКОВНУ ІДЕОЛОГІЮ"

В ч. 99 "Молодої України" вміщена стаття В. Чапленка "Дещо про творчість Федора Одрача".

У цій статті В. Чапленко майже з ненавистю пише про "церковну ідеологію". Коли сам Чапленко "вільний" від "церковної ідеології", то це не значить, що й всі повинні бути такими.

Релігійні почуття — глибокі почуття і про них може писати лише людина, яка переживала їх, а значить — знає, розуміє їх. В. Чапленко, видно, не переживав їх, бо коли б переживав, то не писав би, що "церковна ідеологія" псує твори (ст. 14), що автор (Ф. Одрач) "свою темпераментну героїню просто вбив церковним моралізаторством" (ст. 15).

В. Чапленко не визнає можливости духовного переродження, а він, як інтеліґентна людина, повинен би знати, що в житті факти духовного переродження не одиничні факти.

Засліплений ненавистю до "церковної ідеології", він не зупиняється назіть перед образами. Він ображає віручих селян ("темні селяни"), він ображає священиків, коли вважає неможливим, щоб інтеліґент-священик став на коліна і молився перед іконою (ст. 15). За Чапленком виходить, що священики або не інтеліґенти, або інтеліґенти-священики, стаючи на коліна перед іконою, обманюють людей.

Він ображає і всю інтеліґенцію, яка вірить в Бога і стає на коліна перед іконою.

Хіба В. Чапленко не знає, що Ч. Дарвін був християнином? А це визнають навіть і совєтські матеріялісти. Вони пишуть, що Дарвін "відхрещувався від матеріялістичного світогляду і не любив, коли його наукові погляди кваліфікувалися як атеїстичні" (Г. А. Гурев. "Дарвинизм и религия", видання Академії Наук СССР. Москва, 1957, стор. 222).

Хіба В. Чапленко не знає, що світової слави вчений І. Павлов, на наукові твори якого намагаються спертися матеріялісти, до самої смерти (1936 р.) в совєтських умовах залишався православним християнином? Релігійність Павлова дуже перешкоджає матеріялістам, а все ж вони вимушені писати: "Приводять часто факти, які немов би говорять про релігійність Павлова. Наприклад, Павлов з родиною, коли приїхав в Рязань в 1935 році, пішов на цвинтар, де на могилі батьків була відправлена панахида. Указують, що у Павлова на дому в релігійні свята відправлялися церковні обряди. Все це вірно" (Д. А. Бирюков "Миф о душе". Москва, 1956, ст. 118).

В. Чапленку мусить бути відомий факт, що в наш час проф. Вільям Поллард, директор Інституту для атомних досліджень, прийняв сан священика Єпископальної церкви, залишаючись

і надалі директором Інституту (Проф. П. Ковалів "Релігія в світлі сучасної науки". Нью-Йорк, 1955. І про це ж: "Наука и религия". Москва, 1962, ч. 11, ст. 22).

Таких прикладів безліч.

Щоб виправдати себе, В. Чапленко покликається на Т. Шевченка. Ті, хто глибоко вивчив твори Т. Шевченка, іншої думки, ніж Чапленко. Немало є книг, де обґрунтовано показана релігійність Шевченка.

Чому у Т. Шевченка є антихристиянські вислови? А тому, що Шевченко ВСІ свої думи писав. "Думи мої, думи мої, лихо мені з вами! Нащо стали на папері сумними рядами?"

Шевченко бачив несправедливості церковної ієрархії, яка щільно пов'язалася з політикою — царським урядом. Шевченко бачив жахливу поведінку тих, що звали себе християнами. І в обуренні він пише свої думи.

А хіба мати, коли розсердиться на дитину, не каже: "А щоб ти пропала!"? А лише дитина захворіє, мати не спить, вся в турботах.

А хіба Іов (в Старому Заповіті) в нещасті не говорив, що він хоче стати на суд з Богом, бо Бог несправедливо покарав його? Але віра в Бога у нього не похитнулася.

Не можна щось вихвачувати у Шевченка і спиратися на це. Шевченка треба брати повністю, бо інакше з Шевченка можна зробити і роблять різних Шевченків з різною ідеологією.

В. Чапленко хоче навіть нав'язати письменникові (Ф. Одрачеві) свою ідеологію, бо бажає, щоб письменник знайшов власну стежку не лише у ФОРМІ своїх творів, але І В СВІТОГЛЯДІ (підкреслення В. Чапленка).

Що В. Чапленко ворог "церковної ідеології" — це давно відомо. То його справа. Хай собі думає, як хоче. Але навіщо він лізе в молоді душі ("МОЛОДА Україна) і топче там чисте, святе? Навіщо він хоче прищепити молоді неґативне ставлення до високого, духовного, ідейного? Бо він дуже хотів би, щоб "темпераментна героїня" не переродилася духовно, а щоб була "цікава *драматична* ситуація".

В. Чапленко інтеліґентна людина, а тому соромно за нього. В наш час інтеліґенція, яка знайома з сучасним станом природознавчих наук, йде до Бога, до "церковної ідеології". В. Чапленко, як філолог, мабуть, недостатньо ознайомлений з сучасними висновками науки, чому у нього така ворожість до "церковної ідеології".

В. Чапленко має вже і "послідовників". Я тут говорю про І. Д., якого лист до редакції надруковано в ч. 98 "Молодої України", ст. 24.

В своєму листі І. Д. пише: "Я так само як п. Чапленко не вірю в "глиняну теорію" походження людини. Але не треба спішити приписувати нам за це безбожність".

Мене цікавить, невже І. Д. "чистий дух"? Невже не має матеріяльного ("глиняного") тіла?

Коли І. Д. скаже, що так говорить Біблія, то запитаймо його: А чи він розуміє Біблію?

Біблія говорить, що тіло людини утворене з матерії ("глини?"), і це так. Але докладного опису, як відбувався самий акт творення, в Біблії нема. Різні богослови по-різному розуміють і тлумачать акт творення людини.

Мова кожного народу має свої особливості і міняється з часом. Біблія буквально перекладена з давньогебрейської мови, а тому, безсумніву, є деякі неясності для нас. Крім цього, біблійне оповідання про творення людини написане 3.500 років тому. Не можна мірками нашого часу міряти стародавнє. Тому християнство підкреслює, що потрібно розуміти дух, а не бути буквоїдами. Це не мої слова, а слова св. ап. Павла, які написані майже 2.000 років тому (видно й тоді вже була потреба розрізняти дух і букву): "І Він (Христос) нас зробив бути здатними слугами Нового Заповіту, не букви, а духа, — бо буква вбиває, а дух оживляє" (2 Кор. 3:6).

Тому християнство не забороняє думати, досліджувати.

Христос говорить: "Розберіть Писання, бо ви сподіваєтесь через них вічне життя мати, — вони ж свідчать про Мене!" (Ів. 5:39).

Св. ап. Павло говорить: "І молюся я про те, щоб ваша любов примножалася ще більше та більше в пізнанні й усякім дослідженні, щоб ви речі спірні досліджували" (І Филип. 1:10).

"Бо мусять між вами й розбіжності бути, щоб відкрились між вами й досвідчені" (І Кор. 11:19).

А неправильне тлумачення Біблії веде навіть до безбожництва (2 Тим. 2:15-16).

Як же по-дитячому звучить заява І. Д.: "Я не вірю в глиняну теорію походження людини".

І. Д. пише, щоб не поспішали йому та Чапленкові приписувати безбожність.

Значить вони вірують в Бога. Коли це не таємниця, то дуже хотілося б знати: якої вони віри?

Христос визнавав "глиняну теорію" і тому всі християни теж її визнають. Виходить, що І. Д. і Чапленко не християни. То якої ж вони віри?

Володимир СОСЮРА

СРІБНИЙ ВЕРШНИК

Рік новий летить крізь сяйва зливу,
ждуть його і праця і борня.
Підіймає вітер гриву
в золотокопитого коня.

Срібний вершник юности і сили,
наче море, повен погляд твій.
І пливуть хвилини бистрокрило,
як сніжинок мерехтливий рій...

Срібний вершник райдугами грає
у своїй звитяжливій красі.
І йому дорогу уступає
рік старий в старому кожусі.

Зір його по всіх прощально лине...
Де, о, де ви, сили молоді?
І сіяють сльози, як перлини,
на його кошлатій бороді...

А коли у них немає ніякої віри, то нехай чесно про це напишуть, щоб усі знали, з ким вони мають справу.

І. Д. уболіває, що нема свободи думки.

А як І. Д. розуміє свободу? Може розуміє так: "Бий вікна у сусіда!" Здається, що так і розуміє, бо пише свідому неправду, а це ж і є "бий вікна у сусіда!"

Це моє твердження не голословне.

І. Д. в своєму листі пише: ..."Не сподобалось мені писання о. М. Овчаренка про походження світу... Зовсім не є доказом неможливости штучно створити живу клітину — "бо до цього часу ще не створено..."

А у мене написано: "Чи може людина утворити життя? Ми знаємо, що за природними законами, які встановлені Богом, сама вода, сама земля виводили все життя, і не було б нічого дивного, коли б людина, яка є образом і подобою Бога, утворила б життя" ("Молода Україна" ч. 89, січень 1962 р., стор. 20).

Мабуть, І. Д. потрібна свобода, щоб писати неправду.

Щодо моєї статті ("писання"), яка надрукована в чч. 89, 90, 91, 92 "Молодої України", то вся вона обґрунтована сучасними науковими даними, які настільки незаперечливі, що навіть і матеріялісти примушені їх визнати.

Коли І. Д. не сподобалось "це писання", то тому, що він, видно, ще далекий від науки і ця стаття ще не по його силах.

Коли хто береться щось критикувати, то повинен розбиратися в тому, щоб не осмішувати себе.

В. Чапленко, І. Д., як і кожен, мають право думати, як вони хочуть, але коли щось друкують, то повинні належно обґрунтувати, бо треба шанувати читачів. Свобода дається не на те, щоб писати неправду, щоб убивати святе і чисте, щоб морально розкладати читачів, а щоб читачі набували знання і духовно росли.

В. Чапленко та І. Д. хочуть потоптати християнство. Даремні їхні зусилля.

Для нас, українців, Христос більший авторитет, ніж Чапленко та його "послідовник" І. Д.

Микола БИТИНСЬКИЙ

ФІЛЬМ "ТАРАС БУЛЬБА"

(Замість рецензії)

Від 20 грудня 1962 р. в торонтонському кінотеатрі Одеон демонструється широко розреклямований фільм голівудської продукції — "Тарас Бульба". Зважаючи на те, що цей фільм займає рідку в европейській кінематографії українську тематику і що має він і далі, мабуть, матиме велику масу українських глядачів — про нього варто щось сказати.

У даному разі не будемо торкатися мистецьких і технічних вартостей постановки названого фільму. Всі ті, сказати б, ефектовні зовнішні спроможності чарівної кіногри використано повністю; високомистецька вправність артистів, влучний показ мізансцен, особливо ж групових і масових сцен — кінні марші запорожців та їхні сутички і бої з поляками в полі і під Дубном — все це проведено досконало, бездоганно, з властивою Голівудові усталеною рутиною, до якої, до речі, глядачі вже призвичаєні, і цим разом теж не мають претенсій вимагати ще чогось більшого й особливого.

Але з другого боку є в фільмі, на жаль, і чимало прикрих дефектів, що їх ніяк не можна поминути увагою і критичними замітками, власне через те, що вони дуже виразно виявляють багато порушень літературної традиції — якщо вважати на побудову сценарія фільму за твором М. Гоголя, — а також ще більше фактичних відхилень від історичної дійсности фолкльорного і військового побуту давньої козацької України.

Найперше — пара зауважень про сюжет фільму: сценарій фільму сильно викривив зміст твору Гоголя і щодо композиції повісти, і щодо характеристики її героїв. У фільмі цілком зіґновано логічний розвиток подій, даний у повісті в зв'язку з внутрішнім розвитком цілої теми, в конструкції якої чітко виявлена причинова доцільність; натомість, у фільмі зміст досить свавільно нахилено до штучно видуманих ефектів, часом навіть ніяк непов'язаних між собою. Гоголь проводить рівнобіжно доцільно і послідовно до кінця три, досконало окреслені, літературно оформлені, психологічно витримані характери головних героїв, в яких відзеркалені великі ідеї: козацької завзятости, патріотизму, енергії, прямоти — в Тарасі; хоробрости, вірности, невгнутости — в Остапі; сентиментальної мрійливости, піддайности і слабкої волі в Андрія. Композиція, виявлена у відповідних ситуаціях цих трьох героїв, у Гоголя розгорнена цілком ясно, природно і до кінця логічно доведена. А що бачимо у фільмі? Великі патріотичні ідеї і козацька завзятість Тараса й Остапа підмінені хистким романтичним характером Андрія, який і стає центральною фігурою фільму, головним героєм банальної любовної інтриґи.

Але звернімося до найголовнішого — до виявлення тих численних, сміливо можна сказати, шкідливих хиб, які чи то з незнання, чи з легковажної іґнорації, чи з затаєної злоби фактично сильно фальшують і профануютьь наше історичне минуле.

КОСТЮМИ

Найбільше впадає в око, разить штучними ефектами та надмірною фантастичністю костюмировка фільмових персонажів. Продуценти фільма понатягали на артистів одяг, зовсім невідповідний до історично національних, етнічно

побутових, воєнних і культурних українських традицій тодішньої доби.

Тарас Бульба має фільмовий одяг переважно мізерний типу гультяя, майже задріпанця, нехлюя. Сорочка з широкими на кінцях рукавами, часто на грудях недбало розхристана. Широкі, досить брудні шаравари. Чоботи прості, чорні, ніби мазані дьогтем. На голеній з чубом голові іноді красується широка біла папаха кавказького зразка. Іноді вживає Тарас короткого безрукавного кожушка вовною наверх. Цей одяг зовсім чужий українській козацькій традиції. У фільмі його вжито, очевидно, з навмисною метою для підкреслення простацької стихійної, непогамованої (може, в розумінні "молодецької"), напівдикої натури козацького полковника.

Натомість Т. Бульба, як змальовує його Гоголь в повісті, згідно з історичною традицією, був собі справді хоч і невибагливий, скромний чоловік, але за соціяльним тодішнім станом займав становище поважного козацького старшини у високій гідності полковника, тобто начальника значної воєнно-територіяльної округи (полка), а тому, зрозуміло, був він у силу свого стану людиною заможною, дарма що жив на хуторі, а не в місті, комнадному осередку полка. Відповідно до того й одяг мав Бульба залежний від ранґового тодішнього стану — жупан, кунтуш з прорізними чи відкидними рукавами (вильоти), шаравари, червоні сап'янові чоботи; голову з підголеним на маківці чубом вкривала звичайно чорна смушева шапка з червоним верхом.

Полковниця Бульбиха у фільмі має цілком ґротесковий, кумедний вигляд як у свойому одягу, так цілою поставою, що, зрештою, дуже осмішує і зневажає українське жіноцтво козацької доби. Має вона штучно видуманий одяг, зовсім невідповідний до її полковницького стану: проста без вишивкових прикрас сорочка, заправлена в темну спідницю, на ногах прості чоботи — все, як в останньої бідолахи-наймички. А найголовніше — *голову має простоволосу* і, крім того, *підстрижену* (під теперішній модерн?). Ця, дуже важлива помилка в фільмі, допущена через абсолютне нерозуміння вікових традицій українського народнього побуту. В давнину, та ще за козацьких часів, наші жінки ніколи не обстригали волосся, і носили заплетені коси до глибокої старости. Обрізання коси вважалося в Україні страшною зневагою, ганьбою для жінки та її родини. Обтинали косу і покривали молодичною хусткою голову лише дівчині з нешлюбною дитиною. Отже, чи могла бути старша, поважна дружина полковника Бульби з обрізаним волоссям? Так само не могла вона ніде з'являтись і простоволосою, бо це в ті історичні часи теж вважалося соромом для замужньої жінки, як і пов'язана голова у дівчини-покритки.

Сини Т. Бульби. У фільмі Андрій одягнений по-московському: в довгу білу сорочку "косоворотку", випущену на темні штани, підперезану шнурковим пояском. Тут на місці буде відзначити ще й цей історичний анахронізм, бо за козацької доби навіть у Московщині ще не існувало народнього типу сорочок-"косовороток", ковнір яких застібався збоку навскіс; такі сорочки у москалів з'явилися щойно в XVIII ст.

Ще невиразніше, безстильово одягнений Остап, особу якого фільм цілком виразно в усьому ігнорує. Також світла сорочка, темні, ніби якісь бурлацькі штани, чорні чоботи. Вигляд має наймита, а не полковницького сина.

У Києві ж по дорозі в бурсу обидва Бульбенки з'явилися у вигляді звичайних простих хуторян-селян у свитках та в кумедних шапках, з мішками на плечах, у постатях наївняків-роззяв чи дурників. Само з себе зрозуміло, що тут ужито карикатурного натягнення, бо в дійсності у такому вигляді полковницькі сини до прославленої Київської Академії не з'являлись.

На жаль, усієї кольорової і гармонійної пишної краси українського козацького одягу не показано.

Запорожці у фільмі представлені одягом у стилі морських середньовічних пиратів чи якихось південних гірських бандитів, або схожих на азійських півдиких войовників. Тим то в тому різноманітному одягу чимало всілякого дрантя і звірячих шкір, можливо, для навмисного підкреслення низької культурности тієї стихійної степової орди. Однак той вифантазований кольористий безладний вигляд зграї цілковито не відповідає історичній дійсності. Бо і Запорозька Січ милувалася в пристійному одягу, в основному подібному до ноші полкового козацтва, але трохи скромнішому із виразним нахилом до початкових ознак уніформи в різнокольоровості жупанів і верхів шапок, відмінних за назвами січових куренів.

Козацька і запорозька зброя у фільмі представлена досить правильно: турецькі дамаські шаблі, криві шаблі власного козацького виробу з перехрестями, довгі списи, довгі "семип'яденні" рушниці, кремневі пістолі, козацькі сідла (тип не цілком допасований), кінська збруя і т. п. Але і в козацькому загальному озброєнні можна помітити значне опущення: не приділено ні козацькому, ні запорозькому війську гармат чи, принаймні, "гаківниць" (рушниці грубшого калібру). А відомо ж, що і козацькі полки, і запорожці цю важку зброю мали у значному числі і майстерно нею володіли. А на штурм міст без гармат і не вирушали. Мали також деякі старшини і панцері метальові та шкіряні, різні нагрудники і дротяні кольчуги. Ця козацька зброя також у фільмі не показана.

Ще варто окремо відзначити одну важливу фільмову хибу, це — певне прибрання волосся у козаків і запорожців. Ніхто із фільмових продуцентів не розв'язав цього питання правильно, а, навпаки, з незнання справи наробив досить грубих хиб. У фільмі українські козаки і запорожці показані з чубатими головами, але ті чуби ані козацькі, ані запорізькі, а зовсім чужого українцям типу азійського, монгольського. Такі чуби, що виростають з маківки голови і відкинуті назад у вигляді кінського хвоста, та ще й

перев'язані кольоровою стрічкою, як це дуже виразно видно у самого Тараса, в давню давнину носили страшні гуни, печеніги, половці та деякі пізніші татарські племена. Запорожці ж на голених головах носили власні чуби у вигляді невиголеної смуги волосся з лівого боку над ухом; кінець такого чуба, званого звичайно "оселедцем", виростав часто довжиною по плече. Чуби ж полкового козацтва були відмінні від запорозьких. Голову підголювали ззаду і з боків, а на маківці залишали округлий жмут волосся, що його час від часу підстрігали. Такий чуб був ознакою шляхетського і військового стану, і такі чуби носили гоноровиті козаки за польським зразком і з тодішньою модою.

Студенти і педагоги Київської Академії. Найфантастичніший, найсмішніший і чудернацький одяг приділено в фільмі бурсакам - студентам ("спудеям"). Одягнено їх в якісь неймовірні довгі сорочки, на яких недоречно теліпаються сині ззаду і спереду ніби фартухи, прикрашені на грудях жовтою цяцькою; на головах красуються пласкі темні рогаті шапки з блакитним окіллям. Так штудерно представлені наші давні академісти! Про сорочки й фартухи не варто щось і говорити, такі вони потворні і штучні. А про бурсацькі шапки можна зауважити, що вони польського крою, так зв. "рогатувки", яких українці взагалі ніколи не носили.

У фільмі педагогам академії теж приділено невідповідний одяг католицьких ченців не то єзуїтів, не то домініканів, з виголеною на маківці голови тонзурою. А ректора академії представлено католицьким абатом. Все це — нісенітниця, бо ніскільки не відповідає історичній дійсності. Київська Академія (раніш колегія) завжди була православною високою школою на чолі з архимандритом і з православним професорським та учнівським складом, а тому ніяких католицьких ознак не мала.

Поляки. У фільмових кадрах одежа поляків подана вірніше. Розкішні жупани та кунтуші вищої шляхти і військовиків вражають багатством барв і вигадливістю крою. Але не обійшлося й тут без хиб, щоправда, в меншій мірі, ніж у недбалому трактуванні козацьких костюмів. Головніші недотягнення такі: у воєводських гайдуків і прибічної охорони на жупанах стоячі високі, обшиті золотим позументом ковніри, чого в дійсності не було. У вершників (кінноти) панцерної хоругви всі шоломи, навіть у простих вояків прикрашені струсевими перами. Це — пересада. На польському головному уборі вживано взагалі пер лише для офіцерів на знак командного стану. Деякі піші жовніри озброєні щитами. Не відповідає дійсності: тоді щити були вже виведені з ужитку. Героїня фільму, польська панна, в певних місцях з'являється в одягу, невідповідному до тодішньої доби. Зіґноровано взагалі багатий і гарний польський жіночий одяг — кунтуш, обшитий хутром, шапочку і т. п. Не відповідає правді поява панни на ярмарку в очіпку, який був виключно приналежністю замужньої жінки. І ще одна недоречність: польська панна називається "Надя", а такого імени у поляків взагалі не існує.

ДЕКОРАЦІЇ

Фільмові декорації в деяких кадрах так як і костюми, дуже разять око глядача фальшем через абсолютну іґнорацію історичної дійсности. Хутір Т. Бульби зовсім не скидається на полковницьку оселю, з просторим будинком, господарськими забудовами, з приміщенням для численної служби та для худоби. Натомість бачимо зовні убогу жебрацьку халупу, радше подібну на хлів, ніж людське житло. В середині та хата така ж непривабна, збідачена, непривітна, наче придорожній шинок. А де ж ті широкі лави, вкриті килимами й веретами, де широкі столи, де настінні полиці з наставленими на них срібними келихами, чарками і глеками, де багата розкішна козацька зброя і чужоземні трофеї, в чому, звичайно, милувався кожний поважний козак і що так майстерно описав і сам Гоголь у своїй повісті?.. Нічого з того у фільмі не показано. Бере сумнів, чи справді фільмарі ту повість читали.

Декорація архітектури Києва також цілковито неправдива і мізерна. У фільмових кадрах показано якесь московське передмістя з тісними церковцями, прикрашеними азійсько-московськими цибулястими банями. А в тій історичній добі Київ якраз вражав і своїх, і чужинців розкішною архітектурою церков та будинків у прекрасному стилі "українського козацького барокко".

АКСЕСУАРИ

У фільмі не додержано точности, не представлено у правдивому вигляді і численних аксесуарів, дрібнішої бутафорії, що звичайно сильно підкреслюють історичний характер певної доби. Цілком фальшиво показано запорозьку січову корогву з виображенням архангела в польській гербографії: ангел тримає два опущені схрещені мечі. Однак і тут не уникнено помилки, бо фігура і такого ангела має бути на червоній корогві білою (срібною), а не жовтою (золотою), як подано у фільмі. Запорозька ж корогва чи прапор, мали на червоному полі виображення срібного Архистратига Михаїла, який пробиває списом дракона. (Мало козацтво ще й інші прапори — власні, королівські, цісарські та царські, яких наразі не описуємо). Інші прапори у фільмі і формою і кольорами теж мало відповідають дійсним тогочасним козацьким. Не показано курінних корогов та сотенних клинових значків з хрестами. Не видно і справжнього чорного, у червоній оправі, бунчука, гідностевого знаку кошового січового отамана, а натоімсть у масі запорожців стирчить кілька списів із нав'язаними на них нужденними жмутами кінських хвостів. Замість козацьких літаврів (мідяні казани, обтягнені зверху шкірою) ужито в запорозькому війську бубнів; ніде не показано знаменитої козацької воєнної музики в походах та не чути звуків сурем під час бою. Взагалі всі ці дійсні воєнні, особливо ефектовні, атрибути оформлені в фільмі дуже мізерно і підмінено видуманими нереальними штучками.

СЦЕНИ

Не менш, ніж усе попереднє, дивно вражає, а часом просто смішить уведення у фільм кадрів таких сюжетних сцен, що або карикатурно перекручують зміст повісти Гоголя, або виявляють недотепну видумку. З цієї першої категорії смішить перекручений кулачний двобій Тараса з Андрієм замість з Остапом; а ще більше вражає неймовірно штучна і просто ніяк неможлива сцена присутности в *православній* церкві поляків-католиків — родини воєводи та особливо *католицьких* монахів, що побожно вислухують церковний слов'янський спів "Заповітів Блаженства".

Немає можливости пригадувати й докладніше аналізувати всі ті численні штучні, недолугі витівки, якими переповнено фільм. Коротко вкажемо лише на ті сцени, що зовсім були неможливі в межах тодішньої історичної доби і народньо-козацького етнічного побуту. До тих диких змістом і незугарних формою картин належать: купання Бульбою в річці новонародженого сина (це, між іншим, суто циганський ритуал); сварка Андрія зі старшим козаком на бенкеті у Бульби (це було б грубим порушенням козацької воєнно-побутової дисципліни, що суворо приписувала молодшим козакам віддавати пошану і послух старшим козакам); з того виводиться, що зовсім неможливий був і "Суд Божий", тобто двобій Андрія з січовим лицарем у вигляді кінного перескакування через прірву, не згадуючи вже і про те, що всякі двобої між запорозькими братчиками були заборонені.

Не було також у козацько-запорозькому звичаї і пасування шаблею на лицарів за західнім зразком, як це показано при бенкеті в хаті Бульби; неможливі були і козацькі розбещені оргії в циганському таборі та ще й під час бойового походу. А введення в фільмову дію якогось мітичного козацького гетьмана Миколи (Гоголь у повісті згадує лише польського коронного гетьмана Миколу Потоцького, що якраз постійно воював з козаками) та показ його трагічної смерти під копитами козацьких коней являє собою абсолютну нісенітницю.

І наостанок треба ще сказати, що у фільмі ні запорожці, ні полкові козаки не співають власних пісень, що дійшли навіть до нашого часу, а натомість тішать себе московськими піснями на зразок: "Гей да па річкє, гей да па Казанкє сєрій селєзєнь пливйоть"... (Співано на бенкеті в Бульби).

З усього цього критичного огляду можна сміливо зробити висновок, що таке непристійне сумарне каліцтво повісти Гоголя "Тарас Бульба" в однойменному фільмі могло постати переважно з того, що творці його не мали найменшого уявлення про загальну й тогочасну історію народу, на героїчній боротьбі якого задумали вони з бізнесовою метою спекульнути, а при тому не додумались до конче потрібних порад із фахівцями і знавцями історії, щоб такий долярово коштовний витвір набув змістовної правдивости та справжньої мистецької вартости.

ЛИСТ ДО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
З НАГОДИ СОТОГО ЧИСЛА

Вельмишановні Панове!

Пробачте, що я Вам не звітував в останньому числі, але це сталось через те, що я мав багато клопоту з гнилими яйцями і помідорами. А тепер знову маю праці по самі вуха! Надійшов час Новорічних Забав і Різдв'яних свят і запотребування на моє "чайна фуд" зростає з кожним днем. Крім цього, Б'юро признало мені патент на чопубці (Ви, мабуть, догадались, що це з'єднання двох слів: чоп-суї і голубці). Сподіваюсь, що мій новий винахід буде мати кольосальний успіх як українська прогресивна страва, зокрема, коли Централя Кулінарних Справ Трьох Віроісповідань затвердила винахід як і також маю вістки, що і Головний рабін займе прихильне становище щодо моїх чопубців.

Я думав і цього разу ще нічого не писати, але як прочитав у газетах, що виходить соте число "Молодої України", тому хутенько доставив безкоштовно три кошики "чайна фуд" на засідання Редколегії, щоб про щось цікаве довідатися. Хочу конче, щоб мій звіт був в сотому числі, бо не маю найменшого сумніву, що колись, за сто чи двісті років, це число будуть читати на Марсі, а, може, й на Венері, як надзвичайно типічний зразок земної творчої спроможности.

Члени Редколегії змагались завзято між собою в справі великого ідеологічного значення, а саме: що вмістити на першу сторінку обкладинки сотого числа. Були аж три головні фракції. Модерністи хотіли намалювати ракету з фотографіями кожного члена редколегії в вікнах ракети; традиціоналісти хотіли, щоб усіх членів посадити на здорового вола (подібно як на обкладинці 94-го числа); а помірковані хотіли, щоб виконати наші американські, канадські і українські зобов'язання — помістити жовтодзюбого орла, сканка і зелену папугу. Вкінці, як це звичайно буває в культурному середовищі, дійшло до компромісу і перша сторінка обкладинки, яка окрашує це число, виразно задовольнятиме бажання всіх трьох фракцій. Менше було турбот з узгідненням редакційної статті, однак не всі були згідні, якої форми така важлива стаття повинна набрати. Одні хотіли, щоб була вона в формі чотирьох недокінчених сонат, інші — в формі романтичного оповідання, а ще інші конче хотіли, щоб це був весільний марш. По довшій дискусії вирішили, що форма історичної розвідки найкраща, але також вирішили додати деякі характеристичні риси некрологу. Бачите, тепер дуже непевні грізні часи і дуже легко може статись щось гірше, ніж те, що вийшло з Кубою, для того треба забезпечити собі на сторінках історії добру славу, бо на чужих людей покладатись не можна.

В останні числа "Молодої України" пролізло трохи підривного матеріялу, в наслідок чого, як це свідчать десятки телеграм, багато наших однопартійців збудилось зі сну. Тепер бачите Ва-

шу помилку? Я Вам казав, що представників Б'юра Інквізиції та Цензури ще не треба було відкликати! До речей, які завдали Редколегії найбільше турботи, можна зачислити: кераміку (зокрема глиняні продукти), рибалок, яким не тільки риба клює, старовинні малюнки, птахи (зокрема чаплі) і полковники.

Мені тяжко було повірити, що Ви мене не запросили на Конференцію. Але як я довідався, що Ви тільки півгодини їли, а 12 годин говорили, то й перестав жалувати. Я уважно читав репортажі з конференції і мені найкраще подобалась промова того одноорганізаційника, який вже довше не зміг слухати всіх тих докорів, що, мовляв, організація нічого не робить, встав і сказав: "Це все єрунда! Якщо б Ви читали "Молоду Україну", тоді б таких дурниць не говорили. Подивіться тільки на всі ці численні привітання з нагоди одружень і з нагоди хрестин!" Але сказав, мов вареника зліпив.

Мій друг Максим, якого викинули з організації за те, що в нього касова книжка згоріла, написав до Вас на Конференцію листа, якого Б'юро Безпеки і Цензури до Вас недопустило:

"Друзі Одноорганізаційники!

Мені дуже неприємно слухати нарікань, що ми не маємо власних домівок, що наш доріст не має де в "пінґ-понґ" грати, а ще неприємніше відмовляти збірщикам на будівельні фонди. Отже я думав, як помогти, і ось що видумав: Як Вам відомо, кожне число "Молодої України" коштує приблизно 400 долярів, а на рік — то це майже $5.000. За шість років назбиралося б $30.000, а за $30.000 можна дати завдаток і купити аж 10 хат-домівок. Якщо Ви зможете дати собі раду з вищою математикою і здозуміли, в чім діло, то зможете зробити велику прислугу нашій еміґрації.

З пошаною,

Ваш Максим."

На загальногромадському форумі — то в нас гірше як революція. Нарід до дна зворушений. Під церквами, лазнями і коршмами численні групи народу. Кожний патріот, якому справа близька до печінки, заззято дискутує про голівудську продукцію "Тарас Бульба". В Громадському Домі була публічна дискусія, де детально обговорювано усі хиби фільму. Тільки ті пуританці, які не бачили фільму, могли брати участь в дискусії. Козацький Інститут вніс формальний протест проти сцени, де козак на доказ своєї сили підносить на плечах білого коня. Інститут твердить, що тепер, згідно з довірочними документами, козакам не дозволено носити білих коней. Козаки звичайно носили на плечах чорних і рижих коней. Жіноча Централя просить своїх членкинь, щоб брали знимки зі сцен, де показують українську народню ношу і вишивки. Бо кращої нагоди придбати типічні і автентичні зразки нашої ноші може вже не бути. Спілка Гетьманців висилає продуцентові грамоту подяки за те, що він знайшов їм ще одного гетьмана — Гетьмана Миколу! Береги озер і рік Північної Америки густі від батьків і синів. Сини на доказ своєї зрілости пробують вкинути в воду своїх батьків. Криниць тут немає.

Подякуйте від мене Членам Колегії за те, що маємо соте число. Я вже кожному з них вислав безкоштовно коробку моїх чудових чопубців.

З ура-привітом, Ваш

Правдивий Патріот.

Бій запорожців із поляками під Дубном (Із фільму "Тарас Бульба")

Легенди про Івана Сірка

"Запорожці пишуть листа турецькому султанові"... Коли не глянеш на цю геніяльну картину І. Рєпіна, неодмінно звернеш увагу на здоровенного козака у червонім жупані, що схилився за плечима писаря. Блискучі очі його немов пронизують усю громаду. Вважають, що Рєпін змалював славнозвісного кошового Запорозької Січі Івана Сірка, того самого, що підписав листа турецькому султанові — "Кошовий Іван Сірко з усім кошем запорозьким".

За всі часи існування Запорозької Січі не було, мабуть, між іншими славними героями славнішого і популярнішого за Івана Сірка. Все його буремне життя — в боях і походах за Рідний Край. Він був кошовим (з невеликими перервами) так довго, як ніхто, — понад 20 років — від Хмельниччини і до самої смерти в 1680 році. В ці часи Запоріжжя набуло найбільшої могутности й слави. Справжній народній герой, Сірко, все життя бився з ворогами України. Ім'я його, талановитого народнього полководця, що в боях майже не знав поразки, великого сміливця, людини не абиякого зросту і величезної фізичної сили, овіяне цікавими народніми леґендами. Подекуди "леґендарне", вигадане дуже тісно переплітається з дійсним, історично підтвердженими подіями. В усякому разі кожна леґенда, кожний переказ чи історична розвідка допомагають відтворити образ мужньої людини.

ПРО НАРОДЖЕННЯ І ПРІЗВИЩЕ

Народився Іван Сірко десь на початку XVII століття в козацькій слободі Мерефі біля теперішнього Харкова. Зараз тут ціле місто, а був якийсь хуторець, а Харкова тоді зовсім не було. Леґенди про Сірка як про січового "характерника", що знався з силами надприродними, починаються з того, що народився він... з зубами. Насправді такі рідкісні випадки трапляються. Кажуть, "зубатим" також народився сучасник Сірка — французький король Людовик XIV... Так це чи не так, та коли бабка сповила немовля, почала носити його по хаті та й стала біля столу, а лежали щойно з печі гарячі пироги, немовля випручало рученята з пелюшок, хапнуло пиріг і з'їло... і всі побачили, що воно має вже добрячі зуби. Старі зраділи й мовили: "О, це добрий буде козак, гриземе ворогів, як сірко!" Тобто, як вовк. І так ніби від самого народження виникло його прізвище — Сірко.

СІРКО І ЧОРТ

Виростав Сірко на Січі. Замолоду не боявся нікого — ані лихих людей, ані нечистої сили. Якось полював він у плавнях поблизу Базавлуцької Січі (від острова і річки Базавлук). Коли бачить, — з річки вилазить чорт. А Сіркові те байдуже — вихопив з-за пояса пістоля, клацнув курком. Промаха він не знав — чорт тільки "мликнув", як оповідає леґенда, ратицями в повітрі, зник у глибині. Відтоді, як Сірко застрелив там чорта, цю річку називають Чортомлик.

ПОХІД НА КРИМ

Влітку 1675 року Сірко з 20-тисячним козацьким військом вирушив у похід на Крим. Обминувши Перекоп, подався він через степи до Сиваша. Сам Сірко з трьома тисячами добірних січовиків залишився стерегти переправи, а решту послав углиб країни з наказом "увесь Крим нещадно струснути" і на п'ятий день повернутися.

Крим ніколи не зазнавав такого спустошення... Отямившись, хан зібрав орди і кинувся до переправи через Сиваш, де стояв Сірко. Сили були нерівні, але в тил татарам ударили козацькі загони, що повертали з Криму. Татари не витримали, сам хан ледве втік у гори.

У ЧЕРКЕНЬ-ДОЛИНІ

Повертаючись з походу, Сірко став табором в урочищі Черкень-долина, що не раз згадується в козацьких думах (наприклад, в "Думі про Івася Вдовиченко та Филона полковника корсунського" та ін.), приблизно десь між Перекопом і сучасним Мелітополем. І тут його і козаків приголомшила неймовірна звістка — частина визволених українських бранців завагалась — чи вертатись їм на Україну... Справа в тому, що серед бранців було чимало таких, що потрапили в полон ще дітьми, виросли в Криму і зараз не знали, куди повертатися, чи є на батьківщині хтось із рідних. Декотрі вже прийняли мусульманство, мали в Криму сім'ю. Отакі "побусурманені", або "туми", й не захотіли йти з козаками. А за них же січовики голови клали... Сірко сказав: "Я не хочу нікого приневолювати! Нехай кожний іде, куди хоче!" Більшість бранців пішла з ними на Україну, але чимало повернуло в Крим. Коли вони зникли за обрієм, Сірко покликав козаків і наказав наздогнати "тумів" і всіх вирубати...

Сірко на воронім коні, сам у чорній киреї, проїхав Черкень-долиною, зняв шапку, перехре-

стився і сказав: — Простіть, брати! Але краще вам тут лежати, аніж на сором усьому козацтву в Криму вікувати!

УРУС-ШАЙТАН І БІДНА ВДОВА

Турки і татари шалено боялися Сірка, лякали його прізвищем своїх дітей, називали його самого "Уруc-шайтан" — тобто руський, власне український (бо росіян вони тоді звали "москов") чорт. Нещадний до ворогів, Сірко був великодушним до безборонних. Коли запорожці під час одного походу господарювали по своєму в Криму, забираючи величезні отари худоби, якась бідна вдова-татарка привела до Сірка купу дітей і сказала: "Урус-шайтан! Забирай і моїх дітей — мені немає чим їх годувати, бо твої козаки забрали мою єдину корову!" Сірко зараз же наказав віддати їй корову.

СМЕРТЬ СІРКА

Кажуть, прискорили смерть Сірка не літа і не рани, а жаль і туга за нещасною долею України (власне Правобережної), сплюндрованої іноземними загарбниками та своїми уособниками-гетьманами під час Великої Руїни 1670-х років. Умер він в своїм зимовнику, де зараз село Копуліївка.

І така міцна була віра запорожців у непереможність Сірка, що вони у нього, мертвого, відтяли праву руку, висушили її, довго зберігали у січовій церкві як талісман і брали з собою в походи. Коли траплялося, що під натиском ворога ось-ось похитнуться козацькі лави, то на лінію бою виносили правицю Сірка і підіймали її вгору з вигуками:

"Стій! Душа і рука Сірка з нами!"

Отаким лишився в народній пам'яті славний кошовий Іван Сірко, той самий, що підписав листа турецькому султанові.

Зібрав Микола Листопад

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

Вельмишановні Панове!

З нагоди сотого ювілейного числа "Молодої України", вітаю Редакційну Колегію, Адміністрацію та видавця — Центральний Комітет ОДУМ-у і бажаю великих успіхів і витривалости на майбутнє всім тим, що працюють у цій важкій ділянці.

Видавання журналу протягом 12-тьох років, це не абияке досягнення української демократичної молоді у вільному світі. Нема сумніву, що це був тяжкий шлях для одумівського загалу. Бож журнал коштував одумівській молоді не тільки багато тисяч долярів, але й вичерпав чимало сили та енергії у адміністраторів і всіх тих, що різними способами дбали про фінансове забезпечення, а особливо у попередніх його редакторів — Б. Олександрова і М. Дального, яким належиться велика подяка від усієї демократичної української молоді за їхню жертвенну працю, що вони вклали впродовж багатьох років.

Серед нашої молоді є особи, які твердять, що за витрачені гроші на "Молоду Україну" сьогодні кожна філія ОДУМ-у мала б свою власну домівку. Так, цього заперечити не можна. Ще й до того домівки для нашої молоді дуже потрібні. Але все ж таки українська демократична молодь мусить мати свій голос, свій пресовий орган, якщо вона буде й надалі виконувати бодай половину тих завдань, що взяла на себе 12 років тому.

Якщо журнал "Молода Україна" прещеплюватиме молоді любов до свого народу й Батьківщини і намагатиметься виховати молодь на свідомих борців-демократів за права і незалежність нашої нації, то, на мою думку, це матиме не меншу вартість для нашої національної справи, як усі домівки разом узяті. Це з умовою, що в домівках відбуватиметься виховна праця над молоддю. Бож порожні домівки, що сьогодні ми можемо спостерігати, не мають найменшої вартости. "Молода Україна" мусить і далі існувати. Але це не означає, що ми повинні забути про придбання домівок. Вже час і за домівки подумати.

Потрібно, щоб ювілей "Молодої України" був відзначений принаймні одумівським загалом. І з цієї нагоди одумівці повинні розпочати кампанію приєднання нових передплатників. Якщо кожна філія ОДУМ-у в США і в Канаді приєднає бодай 5-10 нових передплатників, то це вже буде початок акції, яку заплянувала Президія 7-ої Конференції ЦК ОДУМ-у на місяць квітень кожного року. Також дуже бажано, щоб більше одумівців постійно дописували до журналу. Бож між молоддю є багато здібних людей, що мають охоту й можливість, та чомусь не наважуються пером працювати.

Вірю, що з 100-им числом "Молода Україна" стане ще кращим журналом для молоді, хоч перешкод та труднощів ще буде, напевно, не мало. Я чомусь певний, що всяка реальна допомога має для Вас, панове, більшу вартість, ніж стандартні побажання, яких Ви чимало чули на зборах, з'їздах і при інших нагодах. Отже замість зайвих слів — буду Вам усім, чим зможу, допомагати і закликатиму всіх одумівців робити це саме.

І на кінець кілька слів про рецензію п. В. Чапленка "Дещо про творчість Федора Одрача", що була поміщена в 99-му числі "Молодої України". Я певний, що з твердженнями п. В. Чапленка щодо "церковної ідеології" ніхто не погодиться як з одумівців, так і з прихильників ОДУМ-у.

Щиро Ваш,

М. Дрімайло
(Канада)

Шнновнй Пане Редакторе!

У листопадовому числі "М. У." появився допис у рубриці "Листи до Редакції" за підписом І. Д. В дописі нічого конкретного не сказано, крім, очевидно, того, що пан І. Д. не вірить у "глиняну теорію" та що йому, мовляв, "немає свободи думки"...

Статті о. прот. М. Овчаренка в попередніх числах "М. У." були все ж таки цікаві, і шкода, що Ви не друкуєте більше продовжень. Цікаві вони не тому, що їх пише священик і висновки наперед уже, мовляв, відомі, а тому, що автор послуговується науковими даними в своїх аргументах...

О. прот. М. Овчаренко — один з ліпших і найосвіченіших православних священиків у Канаді. До війни він був професором фізики й астрономії в університеті в Ростові, і треба признати, що в великій мірі він свої тези про походження життя на землі обґрунтовує досить переконливо. На підтвердження своїх тез, він вживає не висловів пророків чи апостолів, а найновіші наукові дані. Ось у чому суть і вартість статтей о. М. Овчаренка.

У своєму дописі пан І. Д. приписує о. прот. Овчаренкові твердження, яких той ніколи не висловлював, а саме, що людина, мовляв, не може сама утворити життя, "бо до цього часу його не утворено". Нічого подібного в цілій серії статтей о. Овчаренка не має, а натомість є протилежне. Прошу взяти "М. У." ч. 89 за січень 1962 р. і на сторінці 20 прочитати замітку автора ч. 11. Там автор зовсім ясно говорить, що людина цілком спроможна утворити життя.

Якщо пан І. Д. щось конкретно знає про утворення протоплазми Каліфорнійським університетом (яким саме, бо їх є там декілька?), то чому він про це не напише? Гола репліка про "глиняну теорію" звучить негарно й некультурно.

Я особисто визнаю рацію за о. прот. М. Овчаренком, але разом із тим вітав би статтю будь-кого в нашому журналі, яка б культурно заперечувала науковими доказами твердження о. Овчаренка. Кажу, науковими, солідно обґрунтованими доказами, а не репліками про "глиняну теорію", "брак свободи" чи подібними неповажними фразами. Бо солідне, всебічне і совісне опрацювання цієї теми допоможе нам, молоді, наблизитися до правди не лише серцем, а й розумом.

Щиро Ваш,

Микола Гринь (Торонто)

З ЖИТТЯ МОЛОДІ

УКРАЇНА

В англомовному місячнику "Молодь і Свобода" число V-3, що його видає антикомуністичний Інститут Інтернаціональних Молодечих Справ, поміщено цікаву інформативну статтю під назвою "Літературний фермент в Україні". Одним з завдань Інституту є "збирати, аналізувати та поширювати відомості про молодь та студентство в комуністичних країнах, про діяльність їхніх організацій та про загальні проблеми сьогоднішньої молоді в цілому світі". Приємно ствердити, що автори вищезгаданої статті визнаються на проблемах не-російських націй в СССР. З цієї причини і тому, що стаття повна цікавих деталів, містимо повний її переклад.

"Зосередженість літературної діяльности в Москві та нечасті відомості про літературний розвиток в інших місцях СССР створюють фальшиве враження, що в не-російських республіках бракує літературного збудження і ферменту так характеристичного тепер московським письменникам. Однак цього року на совєтській літературній сцені виразно проявляє себе нове покоління неконформістів, українських письменників, яких однак не можна вигідно позбутись фразою "буржуальні націоналісти". За "Літературною Газетою" (24 липня 1962), офіційним органом совєтських письменників, Євтушенко і Вознесенський в порівнянні з тими молодими письменниками, віком не більш як 25 років, видаються "практично-мудрими, дозрілими і майже середньо-вічними".

В основному вони пишуть поезії і короткі оповідання в Києві і Львові, а їхня діяльність викликала критику літературних консерватів і занепокоєння Центрального Комітету Української Комуністичної Партії. Ліберльні кола Києва, як і також Москви, піддержують і заохочують тих молодих українських письменників. Найбільше помітними представниками цієї групи є Володимир Дрозд, Євгеній Гуцало, Федір Бойко, Валерій Шевчук, Іван Драч та Юрій Коваль. Уривки їхньої творчости друкувались в "Літературній Україні".

Першим появився в друку Євгеній Гуцало. Його оповідання "Горін" видруковано в числі з грудня 1961 р. в Львівському літературнім журналі "Жовтень". Оповідання помітне прихильним ставленням до релігійних почувань і переконань трудящих народніх мас, а звичайно знаходимо модні антирелігійні упередження.

Валерій Шевчук, 22-літній студент історії на Київському університеті, вперше помістив своє оповідання в університетській "стінній газеті" і за це був гостро скритикований офіційною університетською газеткою "За Радянські Кадри", бо герой його оповідання це "пасивний роздумувач над життям, сірий буржуа, який на все дивиться через темні окуляри". "За Радянські Кадри" також закинули Шевчукові, що він пише під впливом західньоевропейських модерністів. В інших коротких оповіданнях, друкованих в "Літературній Україні" (15 і 20 лютого 1962 р.), герої Шевчука глузують із соціяльного ладу і протестують проти надмірної "опіки" уряду над молодими людьми, які не цілком дотримуються партійної лінії.

Іншим талановитим членом цеї групи є 23 літній Володимир Дрозд, студент журналістики Київського університету. В його оповіданні "Я люблю сині очі", секретар міського комсомолу відмовляється позичити в шпиталь електричний вентилятор для умираючої дівчини, яка зазнала серйозних попечень, успішно рятуючи малу дитину. Герой оповідання висловлює багато думок, яких в теперішньому совєтському ладі ніяк не можна зачислити до ортодоксальних, як, наприклад, признання для "нігілістичного" студента:

"В нашому інституті є кілька студентів, яких чомусь називають "нігілістами". Що з того, що вони помиляються в дечому, однак вони вміють думати. Це дуже добре, коли люди думають, а не тільки вивчають напам'ять сліпі правила на всі життєві ситуації".

Спочатку партійні кола почали натякати, щоб тих молодих письменників негайно прийняти до Спілки Українських Письменників — помимо того, що вони не можуть задоволити членські правила (вік, кількість друкованих

працъ) — і в цей спосіб підкорити їх партійній дисципліні. Ця розв'язка не стосувалась Шевчука і Юрія Коваля, який пише короткі оповідання у Львові, мовляв, вони "вже зайшли задалеко". Справу цю уважали настільки серйозною і важливою, що була вона детально розглянена на пленумі Центрального Комітету Української Партії в серпні 1962 р. Центральний Комітет прийшов до висновку, що "ми маємо поважні недоліки у вихованні молоді" і постановив: "поліпшити марксистсько-ленінське виховання мистців - інтеліґентів, вивчати їх в дусі партійних принципів, спрямовувати працівників мистецтва і літератури до створювання і удосконалювання праць з високим ідеологічним змістом, — давати нищівну відсіч різного роду нігілістичним і ревізіоністичним ухилам" ("Радянська Україна" з 15 серпня 1962 р.).

Однак, Максим Рильський, визначний український поет старшого покоління (має два ордени Леніна, дійсний член Академії Наук СССР) в статті під назвою "Батьки і сини" ("Літературная Газета" 23 серпня 1962 р.) дає до зрозуміння, що він є опікуном-поручителем цих молодих українських письменників. Рильський пробує затьмарити дискусію по лінії "консерватисти і ліберали", яка поширюється тепер в усіх літераторських дебатах, а на її місце впровадити дискусію по лінії "батьки і сини". "Все це повинно бути, — пише Рильський, — "змаганням приятелів. Це не питання боротьби між реакціоністичними і проґресивними елементами, але питання заміни тих людей, які не дивляться в будучність. Молодість не завжди є поручителем проґресивности, а старший вік не завжди являється синонімом реакційности. Помимо всього, змагання не завжди є ударом ворожих сил. Друзі також змагаються між собою".

Поява статті М. Рильського тільки вісім днів після появи резолюцій комуністичної партії являє собою активну підтримку українських молодих письменників-неконформістів від визначних представників українських письменників старшого покоління. Прийняття статті до друку в офіційному літературному журналі, виданому в Москві, вказує, що симпатії до групи неконформістів не обмежуються тільки українським середовищем".

ФРАНЦІЯ

У Франції вже від довшого часу існують аж дві студентські краєві централі, які себе завзято поборюють. Тому, що їхні офіційні назви є дуже подібні, загально вони є відомі тільки ініціялами, як УНЕФ (Національна Юнія Французьких Студентів) і ФНЕФ (Національна Федерація Французьких Студентів).

УНЕФ бере активну участь в політичному житті Франції і часто становище УНЕФ суперечить політичним напрямним французького уряду. Яскравим прикладом була алжирська війна. УНЕФ пропаґувало мирні переговори і явно заявило повну солідарність з Алжирською Федерацією Студентів. З цієї причини французький уряд в червні 1960 р. перестав давати фінансову допомогу УНЕФ і де тільки міг робив перешкоди в діяльності УНЕФ.

Натомість ФНЕФ тішилось завсігди симпатією уряду через свою традиційну аполітичність. Уряд щедро сприяв ростові ФНЕФ, щоб цим способом зменшити впливи УНЕФ. Міністерство Освіти назначило ФНЕФ репрезентувати французьких студентів у т. зв. Комітеті Молоді, що є складовою частиною міністерства і керує та надає напрямні в загальних молодечих справах. Це викликало невдоволення більшости молодечих організацій, які з недовір'ям дивляться на ФНЕФ.

Тепер по закінченні війни в Алжирі, хоча є спроби полагодити відносини між урядом і УНЕФ, однак питання — чи студентські організації повинні бути аполітичними, чи ні, — лишається далі контроверсійним.

Крім цього, відбуваються еволюційні ферменти серед УНЕФ і ФНЕФ. УНЕФ, нагло позбавлене алжирської проблеми, яка була від довшого часу головною причиною їхньої діяльности, мусить застосувати свою теперішню працю до звичайних місцевих студентських і університетських проблем. Більш войовничі елементи УНЕФ є тепер революціонерами без мети і шукають нових проблем, за які можна було б боротися. А в організаційній структурі ФНЕФ почали діяти елементи, завданням яких є відживити діяльність ФНЕФ і зменшити впливи традиційних аполітичних консерватистів.

СИРАКЮЗЬКА ФІЛІЯ ОДУМ-у В ПОКЛОНІ ГЕРОЯМ БАЗАРУ

Нещодавно в місті Сиракюзи, в США, відбувся вечір, присвячений пам'яті 359-ти лицарям Базару. Виставлено інсценізацію "Великий Зрив", що її змонтував режисер М. Міхновський. На призначену годину почало заповнювати залю українське громадянство. При вступі до залі Оля Одарченко (в одумівській уніформі) приколювала відвідувачам на груди жалібні відзнаки.

Відкривається завіса. На сцену виходить голова філії ОДУМ-у Микола Новохатько і коротким вступним словом відкрив вечір, потім попросив організаційного реф. філії Ніну Новохатько виголосити реферат.

Реферат розпочався словами: "Українська історія дуже багата на воєнно-героїчні події. Такою героїчною подією був листопадовий рейд військових частин армії УНР, який кінчився великою трагедією під містом Базар".

Після короткої перерви розпочалась інсценізація "Великий Зрив". На сцені появились гарно вбрані молоді одумівки в українських строях, рецитатори Галина Тимченко і Ніна Коваленко, які з доброю дикцією, гарною українською вимовою переплітали всю картину визвольних змагань. Коли дивитися на оформлення і гру одумівців, то здається, що не в залі сидиш, а є дійсним учасником тих жахливих подій.

Належиться зложити велику подяку режисерові полковникові М. Міхновському. В інсценізації брали участь: Ніна Новохатько, Оля Кравець, М. Тимченко, М. Назаренко, П. Тимченко, Люда Кравченко, А. Кучеренко, Євген

Павелко, М. Новохатько, М. Дяченко і Люда Хом'як.

Закінчився цей вечір добре оформленою живою картиною Соборної України й національним гимном "Ще не вмерла Україна".

Честь і хвала одумівцям, що прищеплюють любов до своєї батьківщини. Сподіваємось, що ці молоді ентузіясти засоромлять тих батьків, які зреклися і не відвідують наших національних свят та академій. Велика шкода, що не все наше громадянство було присутнє через розсвареність. Мовляв, та заля не належить до тієї юрисдикції (заля церкви), якої я хочу. Чи прийде коли тому край? Слово за вами, батьки.

Глядач

ЧИ ПОДОБАЄТЬСЯ ВАМ ЦЯ СПАЛЬНЯ?

Це не єдиний зразок, який ми можемо Вам показати! Наша фірма розміщена у двох великих крамницях, пропонує справді небувалий вибір хатнього устаткування, кухонь, телевізорів, холодильників, радіо-апаратів, фортепіянів та різних музичних інструментів.

ALPHA FURNITURE CO.

735 Queen St. W. Tel.: EM 3-9637 Toronto, Ont.

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- **Платить 4% за депозити.**
- **Уділяє високі та дешеві позички.**
- **Асекурує ощадності до 2 тисяч, позички до $10.000.**
- **Щоденне і вечірнє урядування.**

ВПИШІТЬСЯ І КОРИСТАЙТЕ З ПОСЛУГ
У КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!

404 Bathurst St, Toronto
Tel.: EM 3-3994

Довголітній досвід, швидка й солідна обслуга

J. BOYKO

REAL ESTATE LTD.

ЦЕ ТАЄМНИЦЯ УСПІХУ НАШОГО ПІДПРИЄМСТВА

●

383 Roncesvalles Ave. — Tel.: LE 4-8821

795 Queen St. W. — Tel.: EM 4-5481

TORONTO 3, ONTARIO

●

ХОЧЕТЕ купити чи продати будинок, готель, апартмент, крамницю, фарму чи іншу нерухомість або дістати позику — звертайтесь з довір'ям до нашої фірми.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОПАЛОВУ ОЛИВУ

Дамо Вам першорядну обслугу Чистимо, направляємо і вставляємо нові печі (форнеси)

DNIPRO FUEL OIL LTD.

196 Bathurst St., Toronto
Tel.: EM 6-6539

вночі:
RO 6-8446 — EM 6-6539